

**UCHWAŁA NR XI/79/2015
RADY GMINY WIELKIE OCZY**

z dnia 28 grudnia 2015 r.

w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Gminy Wielkie Oczy na lata 2015 - 2025

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 6 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tj. Dz. U. z 2015 r. poz. 1515), w związku z art. 3 pkt 3 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (tj. Dz. U. z 2014 r. poz. 1649 z późn. zm.)

Rada Gminy Wielkie Oczy uchwala co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Strategię Rozwoju Gminy Wielkie Oczy na lata 2015 - 2025 stanowiącą Załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Traci moc uchwała nr VII/19/07 Rady Gminy Wielkie Oczy z dnia 20 września 2007 roku w sprawie uchwalenia Strategii Rozwoju Gminy Wielkie Oczy na lata 2007 - 2015.

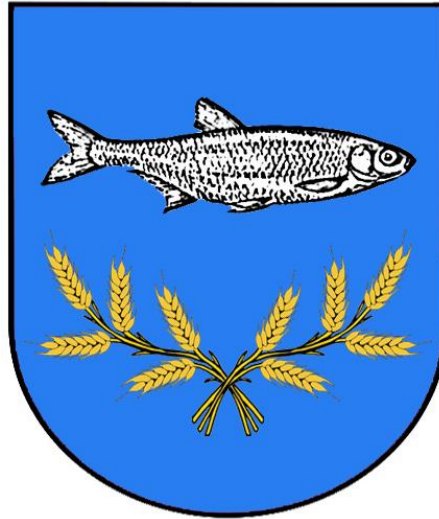
§ 3. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Wielkie Oczy.

§ 4. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega ogłoszeniu w sposób zwyczajowo przyjęty.

Przewodniczący Rady Gminy
Wielkie Oczy

Antoni Mach

Załącznik do Uchwały Nr XI/79/2015
Rady Gminy Wielkie Oczy
z dnia 28 grudnia 2015 r.

Strategia Rozwoju Gminy Wielkie Oczy na lata 2015 - 2025

Wielkie Oczy 2015

Spis treści

Wstęp	3
Ocena dotychczasowej strategii rozwoju.....	4
1. Charakterystyka gminy Wielkie Oczy	5
1.1. Rys historyczny	5
1.2. Położenie geograficzne i podział administracyjny.....	6
1.3. Środowisko naturalne	10
1.4. Walory historyczno–kulturowe	13
2. Ludność i kwestie społeczne	22
2.1. Demografia	22
2.2. Rynek pracy i bezrobocie.....	25
3. Warunki socjalno–bytowe.....	28
3.1. Oświata i kultura	28
3.2. Ochrona zdrowia i opieka społeczna.....	31
3.3. Mieszkalnictwo.....	34
4. Gospodarka	35
4.1. Przedsiębiorczość	35
4.2. Rolnictwo i leśnictwo.....	37
5. Infrastruktura techniczna	39
5.1. Sieć wodociągowa	39
5.2. Sieć gazowa	40
5.3. Sieć kanalizacyjna	41
5.4. Gospodarka odpadami	41
5.5. Sieć komunikacyjna	41
6. Inwestycje zrealizowane w gminie Wielkie Oczy przy udziale środków zewnętrznych:	43
7. Analiza SWOT	45
7.1. Położenie geograficzne i środowisko naturalne.....	46
7.2. Sytuacja społeczna i kulturowa	47
7.3. Warunki socjalno – bytowe	48
7.4. Gospodarka i rolnictwo	48
7.5. Zagospodarowanie przestrzenne i infrastruktura techniczna.....	49
7.6. Potencjał innowacyjny.....	49
8. Obszary problemowe	50
9. Priorytety strategiczne	51
10. Monitoring strategii.....	59

10.1. Wskaźniki monitoringu.....	59
11. Finansowanie działań	64
Spis tabel	65
Spis wykresów	67
Spis fotografii.....	68
Spis ilustracji.....	69

Wstęp

Strategia rozwoju jest sposobem definiowania celów, kierunków oraz możliwości działania będących reakcją otoczenia na szybko zachodzące zmiany. Jest to systematycznie odbywający się proces przygotowywania i prowadzenia działań mających na celu realizację pożądanego efektu przy uwzględnieniu istniejących kryteriów, warunków, określonego miejsca i czasu.

Strategia jest informacyjnym projektem przyszłości, zbiorem zadań i celów oraz głównych przedsięwzięć organizacyjnych w zestawieniu z zasobami, układem decyzji i ukierunkowaniem prac nad jej realizacją. Jest ona więc koncepcją poprzedzającą działanie, do którego się odnosi. Opracowanie planu strategii następuje na podstawie procesu planowania przyszłego rozwoju.

Podmiotem tejże strategii rozwoju jest szczebel gminny. Strategia ta jest formą dokumentu określającego kilkuletnie cele oraz warunki rozwoju jednostki terytorialnej jaką jest Gmina Wielkie Oczy wraz z uwzględnieniem zarówno wewnętrznych jak i zewnętrznych czynników mających charakter społeczny, gospodarczy i terytorialny w aspekcie przyszłościowym. Strategia rozwoju gminy jest oceną obecnego stanu, pozwalającą odsłonić podstawowe kwestie, problemy dotychczasowego rozwoju jak i szanse oraz zagrożenia oddziałujące na przyszły rozwój. Cele rozwoju wskazują na sposoby rozwiązywania zaistniałych problemów, wykorzystania szans, atutów oraz metod przeciwdziałania zagrożeniom. Kierunki rozwoju stanowią kontynuację przyjętych celów w formie zbioru zadań i programów rozwoju odnoszących się do struktur zarządzania.

Strategia rozwoju gminy jest zgodna ze standardami Unii Europejskiej i stanowi podstawowe narzędzie polityki rozwoju w wymiarze kraju, regionu jak i w skali lokalnej.

Ocena dotychczasowej strategii rozwoju

Strategia rozwoju Gminy Wielkie Oczy na lata 2007 – 2015 opracowana przez Rzeszowską Agencję Rozwoju Regionalnego była jednym z podstawowych tak daleko wybiegających w przyszłość dokumentów przyjętych przez władze Gminy Wielkie Oczy. Zarówno sama strategia jak i metodologia jej powstania stanowią fundament do wykreowania spójnej i fachowej wizji rozwoju gminy w szerokiej granicy czasowej.

Jednym z podstawowych warunków do osiągnięcia zamierzonych w strategii celów jest konsekwentne i efektywne wdrażanie konkretnych programów jak również sprawne ich realizowanie, niesprzeczne ze zmieniającymi się warunkami wewnętrznymi i zewnętrznymi. W strategii rozwoju przyjętej w 2007 roku szeroko opisano stan wyjściowy, co było niezbędne do identyfikacji głównych potrzeb gminy oraz jej mieszkańców jak i charakteryzacji najważniejszych problemów. W końcowym okresie realizacji strategii Gmina Wielkie Oczy z pewnością jest gminą o stanowczo wyższym poziomie rozwoju.

1. Charakterystyka gminy Wielkie Oczy

1.1. Rys historyczny

Wielkie Oczy od 1479 roku znajdowały się w posiadaniu rodziny Tarnowskich, potem trafiły w ręce Fredrów, a w 1608 roku władzę nad wsią posiadli książęta Ostrowscy. W XVI wieku miejscowe dobra należały do rodziny Mozyłów, od której przeszły we władanie pochodzącego z Sieradzkiego rodu klanu Modrzewskich (inne źródła podają, że była to rodzina Modrzejewskich bądź Modrzejewskich), z którego wywodził się między innymi Andrzej Frycz Modrzewski. W 1667 roku obecny właściciel Wielkich Oczu Andrzej Modrzewski sprowadził do miejscowości żebrzący zakon dominikanów obserwantów, początkowo rozlokował ich przy starym drewnianym kościółku z przełomu XVI i XVII wieku, później ufundował murowany klasztor dominikanów oraz kościół w stylu barokowym, a w 1671 roku dzięki jego staraniom król Michał Korybut Wiśniowiecki nadał Wielkim Oczom magdeburskie prawa miejskie. Położenie na szlaku handlowym przyczyniło się do tego, że miasteczko nabrało handlowo – obronnego charakteru. Nadanie miejscowości praw miejskich wpłynęło na rozkwit Wielkich Oczu, w głównej mierze dzięki zwolnieniu z podatków. Natomiast znaczne możliwości rozwoju wynikały z położenia na głównym szlaku handlowym wiodącym z Jarosławia do Jaworowa, na którym miasteczko stanowiło miejsce postoju.

Po śmierci Modrzewskiego w 1683 roku Wielkie Oczy wraz z innymi dobrami przejęła jego druga żona, kasztelanka przemyska Urszula z Krasickich. Dziesięć lat później oddała ona miasteczko swojej pasierbicy Elżbiecie, córce Modrzewskiego z pierwszego małżeństwa. Nowa właścicielka miejscowości wyszła za mąż za Aleksandra Michała Łaszcza, kasztelana i wojewodę bełskiego, a Wielkie Oczy wniosła do małżeństwa jako posag. Przez kolejne lata Wielkie Oczy przechodziły w ręce potomków rodu Potockich by w końcu trafić do uboższego Jakuba Komorowskiego, jako zadośćuczynienie za śmierć córki, która wzięła potajemny ślub z Stanisławem Szczęsnym Potockim. Za ten mezalians Gertruda Komorowska została porwana i pozbawiona życia przez członków rodziny swego męża.

Po pierwszym rozbiore Polski Wielkie Oczy znalazły się pod zaborem austriackim. Zajęcie miejscowości miało miejsce 15 października 1772 roku. W trakcie panowania Austriaków, miasteczko zostało wykluczone z powiatu lubaczowskiego i przyłączone do powiatu przemyskiego.

Następnie Wielkie Oczy znalazły się w posiadaniu rodziny Lubomirskich. W XIX wieku, po sprzedaży miasteczko weszło w posiadanie Józefa Stanisława hrabiego Wielopolskiego oraz jego żony.

W 1810 roku klucz i prawa do miejscowości posiadli baronowie niemieccy, Edward i Stanisław Hagenowie. W 1908 roku zadłużone miasteczko wykupił z Banku Rolnego w Przemysłu doktor Karol Czerny, adwokat przemyski. W czasach gdy Wielkimi Oczami władał Karol Czerny, miasteczko znacznie się rozwinęło zarówno gospodarczo jak i kulturowo.

W okresie I wojny światowej Wielkie Oczy uległy znacznym zniszczeniom, cały rynek zostały spalony a wojska radzieckie zniweczyły rolnictwo i handel. Po wycofaniu się wojsk mieszkańcy zaczęli odbudowywać swoje domy, lecz mimo starań ludności nie udało się zapobiec upadku miasteczka. W 1935 roku przy nowym podziale administracyjnym Wielkim Oczom zostały odebrane prawa miejskie.

II wojna światowa okazała się wyniszczająca dla wsi. Miejscowość znalazła się pod imperatywem obydwu okupantów. Po wojnie Wielkie Oczy pozostały w pewnym sensie

Ilustracja 2. Gmina Wielkie Oczy na tle powiatu lubaczowskiego

Gmina Wielkie Oczy od północnej strony graniczy z gminą Lubaczów, od wschodniej z Ukrainą, od południowej z gminą Radymno w powiecie jarosławskim, zaś od zachodu z gminami Laszki i Oleszyce. Miejscowość położona jest w sporym oddaleniu od miast: 20 km od Lubaczowa, 39 km od Jarosławia i 47 km od Przemyśla.

W skład gminy oprócz Wielkich Oczu wchodzi dziewięć miejscowości sołeckich:

- ✓ Bihale,
- ✓ Łukawiec,
- ✓ Kobylnica Wołoska,
- ✓ Kobylnica Ruska,
- ✓ Potok Jaworowski,
- ✓ Majdan Lipowiecki,
- ✓ Skolin,
- ✓ Żmijowiska,
- ✓ Wólka Żmijowska.

Współczesna gmina Wielkie Oczy rozciąga się na powierzchni 146 km² i jest najsłabiej zaludnioną gminą wiejską w powiecie lubaczowskim, liczy 3.936 stałych mieszkańców (dane Urzędu Gminy na koniec 2014 r.).

Ilustracja 3. Mapka gminy Wielkie Oczy

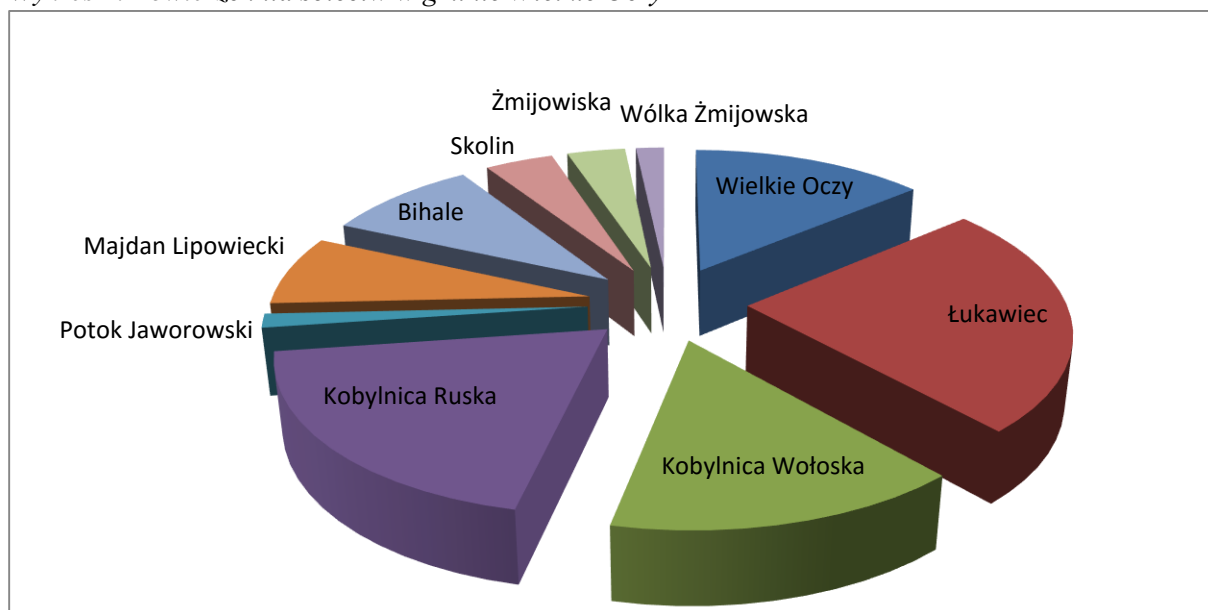
Tabela 1. Sołectwa wchodzące w skład gminy Wielkie Oczy wraz z liczbą mieszkańców, powierzchnią oraz gęstością zaludnienia w przeliczeniu na jednego mieszkańca według danych na koniec 2014 roku

Lp.	Sołectwo	Liczba mieszkańców	Powierzchnia (w km ²)	Gęstość zaludnienia (os/km ²)
1	Wielkie Oczy	988	20,36	48,5
2	Łukawiec	1.432	35,80	40
3	Kobylnica Wołoska	375	21,92	17,1
4	Kobylnica Rуска	171	28,41	6
5	Potok Jaworowski	63	2,15	29,3
6	Majdan Lipowiecki	167	10,84	15,4
7	Bihale	305	13,30	22,9
8	Skolin	247	5,97	41,4
9	Żmijowska	167	5,09	32,8
10	Wólka Żmijowska	21	2,45	8,6
Razem:		3.936	146,29	26,9

Opracowanie na podstawie danych Urzędu Gminy Wielkie Oczy

Poszczególne sołectwa gminy są dość zróżnicowane wobec siebie zarówno pod względem powierzchni jak również liczby mieszkańców. Powierzchniowo największą miejscowością jest Łukawiec, zajmuje on 25% terenu całej gminy. Strefy graniczne pozostałych sołectw stanowią od 1% do 19% obszaru jednostki terytorialnej jaką jest gmina Wielkie Oczy.

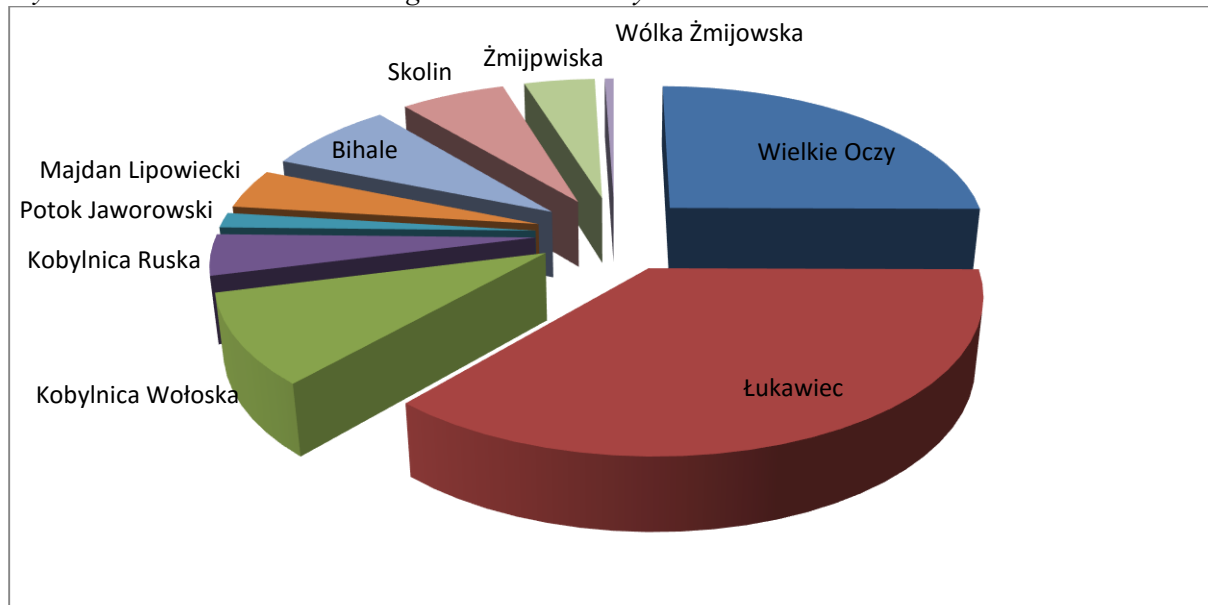
Wykres 1. Powierzchnia sołectw w gminie Wielkie Oczy

Opracowanie na podstawie danych Urzędu Gminy Wielkie Oczy

Najliczniej zasiedloną miejscowością jest Łukawiec – liczba mieszkańców wsi stanowi ponad 1/3 populacji gminy. Natomiast najmniej licznym sołectwem jest Wólka Żmijowska – zamieszkuje ją zaledwie 21 osób. W większości miejscowości liczba ludności waha się w przedziale między 150 a 400 osób.

Wykres 2. Liczba mieszkańców w gminie Wielkie Oczy

Opracowanie na podstawie danych Urzędu Gminy Wielkie Oczy

Tabela 2. Procentowe przedstawienie ludności i powierzchni poszczególnych sołectw w skali gminy Wielkie Oczy

Lp.	Sołectwo	Ludność (w %)	Powierzchnia (w %)
1.	Wielkie Oczy	25	14
2.	Łukawiec	36	25
3.	Kobylnica Wołoska	10	15
4.	Kobylnica Ruska	4	19
5.	Potok Jaworowski	2	1
6.	Majdan Lipowiecki	4	7
7.	Bihale	8	9
8.	Skolin	6	4
9.	Żmijowiska	4	4
10.	Wólka Żmijowska	1	2

Opracowanie na podstawie danych Urzędu Gminy Wielkie Oczy

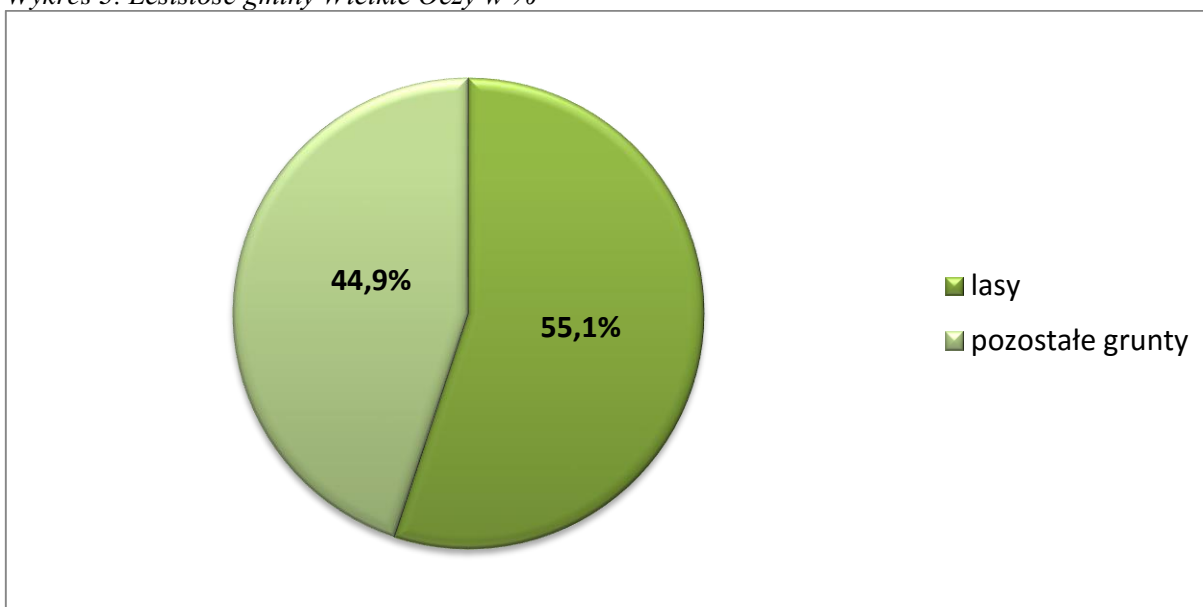
1.3. Środowisko naturalne

Gmina Wielkie Oczy położona jest na Płaskowyżu Tarnogrodzkim, który stanowi jeden z jedenastu mezoregionów Kotliny Sandomierskiej. Są to tereny pokryte niewysokimi wzniesieniami, na północ od miejscowości znajduje się wzgórze o nazwie Łysa Góra, mające 269 metrów wysokości. Na południowy zachód od wioski widnieje Księża Góra, wzniesienie o wysokości 242 metrów.

Tereny gminy mają charakter rolniczy. Gmina posiada własne bogactwa mineralne, są to czwartorzędowe złoża piasku i gliny – eksploatowane głównie na własne potrzeby mieszkańców. Najcenniejszym bogactwem mineralnym znajdującym się w Wielkich Oczach są pokłady gazu ziemnego, eksploatowane od 1958 roku. Kopalnia ropy naftowej i gazu ziemnego zlokalizowana jest w Żmijowiskach i stanowi część obszaru górniczego „Lubaczów”. Na wspomnianym obszarze dominują gleby bielicowe III i IV klasy, ale jest też dużo gleb piaszczystych klasy V oraz VI. Gminę otaczają piękne i rozległe lasy, które stanowią ponad połowę jej powierzchni. W lasach występują powszechnie takie gatunki drzewa jak: brzoza, sosna olcha i dąb. Lasy te są obfite w grzyby, jagody i w zwierzyńnię – głównie sarny, lisy, zające, borsuki, dziki. W gminie panują warunki sprzyjające turystyce i łowiectwu. Dzięki wysokiemu – 55,1% wskaźnikowi lesistości w gminie Wielkie Oczy panuje niski wskaźnik skażenia środowiska naturalnego. Nadzór nad lasami sprawują dwa nadleśnictwa:

- Radymno – podlegają mu sołectwa: Potok Jaworowski, Kobylnica Wołoska, Kobylnica Ruska i Skolin,
- Lubaczów – podlegają mu sołectwa: Wielkie Oczy, Łukawiec, Bihale, Majdan Lipowiecki, Żmijowiska i Wólka Żmijowska.

Wykres 3. Lesistość gminy Wielkie Oczy w %

Opracowanie na podstawie danych GUS

Przez terytorium gminy Wielkie Oczy przepływają dwie rzeki: Lubaczówka i Szkło. Lubaczówka wyznacza północno – zachodnią granicę gminy. Jej wody mają swój początek na Ukrainie. Rzeka ta płynie wzdłuż sołectwa Bihale. Po badaniach jakości wód Lubaczówki stwierdzono, że po wcześniejszym uzdatnieniu wody z tej rzeki mogą być wykorzystywane do spożycia.

Szkło ma swoje źródła w miejscowości o tej samej nazwie, położonej również na terenie Ukrainy w obwodzie lwowskim. Rzeka ta płynie przez sołectwa: Kobylnica Ruska, Kobylnica Wołoska oraz Skolin i swoim korytem wyznacza południową granicę gminy. Prawy dopływ owej rzeki stanowi potok o nazwie Groń przepływający przez miejscowość Wielkie Oczy. Szkło jest rzeką stanowiącą zagrożenie powodziowe, jest również mocno zanieczyszczona – jej wody nie spełniają norm pod względem możliwości użytkowania gospodarczego.

Zasoby wód podziemnych na terenie gminy klasują się na poziomie czwartego rzędu co dość negatywnie wpływa na ich wartości smakowe. Na terenie gminy działa sieć wodociągowa. Część mieszkańców mimo doprowadzonego wodociągu czerpie wodę również z przydomowych studni.

Położenie geograficzne gminy Wielkie Oczy sprawia, że jej tereny są obszarem przepływowym dla zanieczyszczeń powietrza mających swoje źródło na Ukrainie – głównie z nieczynnego obecnie górniczego pola siarkowego „Niemirów” leżącego w obwodzie lwowskim. Kolejną przyczynę zanieczyszczeń atmosfery stanowią produkty powstałe w wyniku opalania przez mieszkańców domów jednorodzinnych często zanieczyszczonym węglem bądź odpadami komunalnymi. Dzięki panującemu na terenie gminy wysokiemu wskaźnikowi lesistości znaczna część powstałych w ten sposób zanieczyszczeń zostaje zneutralizowana w naturalny sposób.

9 maja 2004 roku na mocy rozporządzenia Wojewody Podkarpackiego z dnia 14 kwietnia 2004 roku został utworzony rezerwat leśno – florystyczny „Moczary”, który podlega Nadleśnictwu Lubaczów. Rezerwat jest położony w granicach miejscowości Kobylnica Ruska oraz Łukawiec i zajmuje obszar 12,25 ha. Przedmiotem ochrony objęty został czosnek

siatkowaty występujący w runie grądu subkontynentalnego. Stanowisko tej rośliny zajmuje obszar około 4 ha i liczy kilkadziesiąt tysięcy osobników. Oprócz podstawowego przedmiotu ochrony w rezerwacie występują liczne odmiany roślin objęte ochroną gatunkową np. śnieżyczka przebiśnieg, gnieźnik leśny czy listera jajowata. W „Moczarach” można zaobserwować również gatunki roślin górskich takich jak groszek wschodniokarpacki czy żywiec gruczołowaty.

Granice gminy obejmują swym zasięgiem również inne tereny podlegające ochronie. Ustanowiono tu kilka pomników przyrody – *pomnikami przyrody są pojedyncze twory przyrody żywej i nieożywionej lub ich skupiska o szczególnej wartości przyrodniczej, naukowej, kulturowej, historycznej lub krajobrazowej oraz odznaczające się indywidualnymi cechami, wyróżniającymi je wśród innych tworów, okazałych rozmiarów drzewa, krzewy gatunków rodzimych lub obcych, źródła, wodospady, wywierzyska, skałki, jary, glazy narzutowe oraz jaskinie* (Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 o ochronie przyrody, art. 40, pkt 1).

Tabela 3. Wybrane pomniki przyrody znajdujące się na terenie gminy Wielki Oczy

POMNIKI PRZYRODY NA TERENIE GMINY WIELKIE OCZY			
Kobylnica Wołoska			
Lp.	Nr pomnika	Opis obiektu	Położenie obiektu
1.	33	dwa dęby szypułkowe: 1) obwód pnia na wysokości 1,3 m - 800 cm, wysokość 24 m, rozpiętość korony 30 m, wiek około 600 lat; 2) obwód pnia na wysokości 1,3 m - 590 cm, wysokość 26 m, rozpiętość korony 26 m, wiek około 500 lat.	drzewa położone na działce należącej do mieszkanki
Kobylnica Ruska			
Lp.	Nr pomnika	Opis obiektu	Położenie obiektu
1.	175	dąb szypułkowy obwód pnia na wysokości 1,3 m - 525 cm, wysokość około 25 m, kasztanowiec zwyczajny obwód pnia na wysokości 1,3 m - 320 cm, wysokość 24 m, (drzewa konserwowane w roku 1994),	drzewa znajdują się na działce ewidencyjnej nr 740
2.	176	dąb szypułkowy obwód pnia na wysokości 1,3 m - 370 cm, wysokość około 25 m, dąb szypułkowy obwód pnia na wysokości 1,3 m - 400 cm, wysokość około 26 m,	drzewa znajdują się na działce ewidencyjnej nr 740
3	177	osiem lip drobnolistnych obwody pni na wysokości 1,3 m - od 270 do 360 cm, wysokość od 23 do 26 m; dąb obwód pnia na wysokości 1,3 m - 430 cm, wysokość 25 m.	drzewa znajdują się na działce ewidencyjnej nr 744/1
Łukawiec			
Lp.	Nr pomnika	Opis obiektu	Położenie obiektu
1	28	dąb szypułkowy obwód pnia na wysokości 1,3 m - 480 cm, wysokość 24 m, wiek około 350 lat,	Drzewo znajduje się na działce przy cerkwi

Opracowanie na podstawie danych Urzędu Gminy Wielkie Oczy

1.4. Walory historyczno-kulturowe

Tereny Gminy Wielkie Oczy posiadają ciekawą historię, wiążą się z nimi również legendy odnoszące się do nazw wsi, obiektów czy wydarzeń z nimi związanych. Miasteczko z pogranicza trzech kultur, jakim były Wielkie Oczy przed II wojną światową, łączyło w sobie elementy kultury i religii trzech narodowości, żyli tu bowiem zgodnie obok siebie Polacy, Ukraińcy i Żydzi. Każda z tych nacji pozostawiła po sobie ślad. W Wielkich Oczach jest to mocno zauważalne, gdyż w centralnym miejscu wsi widnieją w bliskim sąsiedztwie trzy świątynie: kościół rzymskokatolicki, cerkiew greckokatolicka i synagoga żydowska. Gminę Wielkie Oczy można nazwać swego rodzaju „perłą na uboczu”, gdzie wiedzie szlak architektury drewnianej i gdzie można spotkać wiele cennych zabytków.

Jednym z najcenniejszych zabytków gminy jest kościół powstały w latach 1667 – 1684, ale konsekrowano go dopiero w 1740 roku przez ks. bp Józefa Antoniego Łaszcza. Świątynia została wzniesiona w stylu barokowym, ale na skutek remontów i przebudów została pozbawiona cech stylowych, przylega do niej plebania oraz masywna ściana z fragmentem muru. We wnętrzu kościoła znajduje się rokokowy ołtarz wraz ze słynącym łaskami Obrazem Matki Bożej Pocieszycielki Strapionych z Wielkich Oczu.

Fotografia 1 - Kościół w Wielkich Oczach

W niedalekiej odległości od kościoła znajduje się budynek synagogi wzniesiony w 1910 roku, który zniszczono podczas I wojny światowej i odbudowano w 1927 roku dzięki pomocy finansowej amerykańskich Żydów, głównie wywodzących się z Wielkich Oczu. Po II wojnie światowej świątynia służyła za magazyn, a od lat 90 XX wieku była opustoszała. Obecnie po dokonanych remontach, przeprowadzonych dzięki środkom od Podkarpackiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, środków własnych gminy, dofinansowania z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich - działanie "Odnowa i Rozwój Wsi" na lata 2007-2011 oraz z budżetu Województwa Podkarpackiego budynek został zaadaptowany na Gminną Bibliotekę Publiczną.

Fotografia 2 - Budynek synagogi w Wielkich Oczach

Na terenie Wielkich Oczu znajduje się cmentarz żydowski. Zakłada się, że miejsce to istnieje już od XVI lub XVII wieku, ustalono, że najmłodsza dotychczas odnaleziona macewa pochodzi ze stycznia 1940 r., a najstarsza z połowy 1813 r. Cmentarz ulokowany przy ulicy Krakowieckiej ma plan nieregularnego wieloboku. Na cmentarzu znajduje się około 100 nagrobków, zachowanych w różnym stanie, z niektórych pozostały tylko fragmenty a część z nich została przemieszana.

W uliczce przyległej do rynku stoi cerkiew grekokatolicka pod wezwaniem św. Mikołaja Cudotwórcy, wzniesiona w 1925 roku. Świątynia ta powstała w miejscu obiektu wybudowanego w 1654 roku z fundacji Mojżesza Mohiły. Po 1947 roku zamieniono ją na magazyn, przez co wewnątrz uległa zniszczeniu. Obecnie cerkiew jest nieużytkowana.

Fotografia 3 - Cerkiew grekokatolicka w Wielkich Oczach

W północno – wschodniej części Wielkich Oczu znajduje się dawny dwór obronny pochodzący z XVI/XVII wieku. Jest to obiekt wzniesiony na rzucie litery H. W 1944 r. dwór został częściowo spalony. W latach 1973 – 1978 został on odbudowany, dodano jedną kondygnację i przystosowano go na potrzeby Urzędu Gminy. Kolejny remont został przeprowadzony w latach 2007 – 2008. Obecnie w budynku mieści się także Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, Centrum Kultury oraz Posterunek Rewiru Dzielnicowych w Wielkich Oczach.

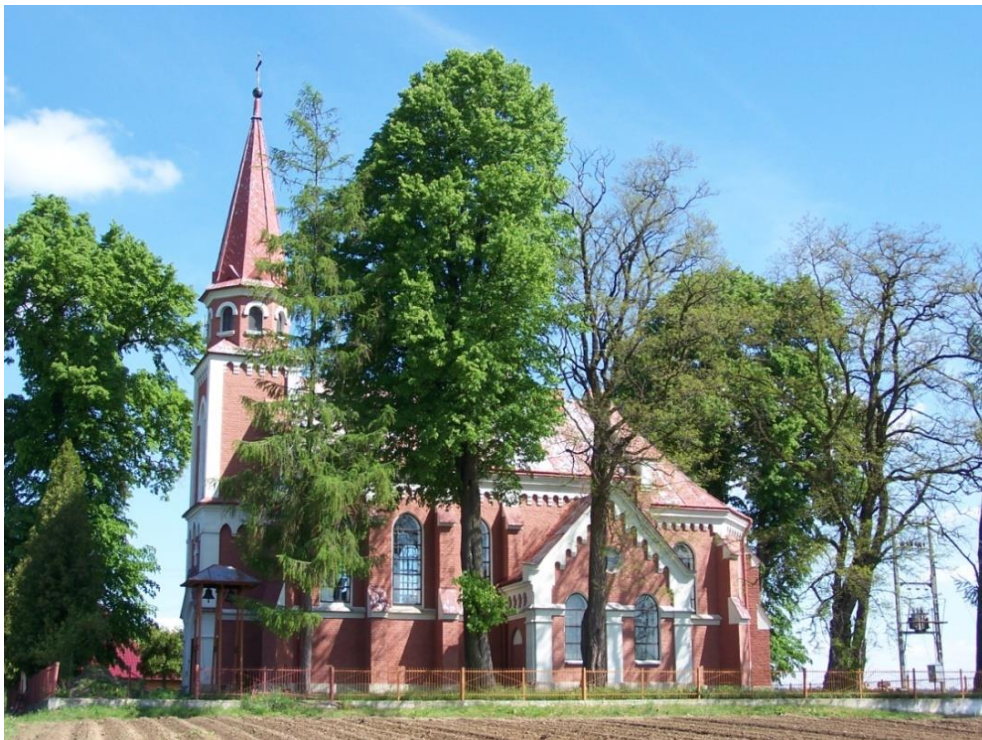
Fotografia 4 - Dawny dwór obronny w Wielkich Oczach

W odległości 7 km od Wielkich Oczu położone jest sołectwo Kobylnica Wołoska. Wieś założono w XV wieku. Od 1818 roku Kobylnica Wołoska była miejscowością prywatną, położoną nad rzeką Łazanką, która jest prawobrzeżnym dopływem Szkła. W skład wsi wchodzi liczne przysiółki. W centralnym miejscu osady znajduje się dawna cerkiew greckokatolicka pod wezwaniem św. Dymitra. Po roku 1947 cerkiew nie była używana. W późniejszym czasie została przejęta przez kościół rzymskokatolicki, stając się filią parafii w Potoku Jaworowskim. Od 1992 roku odprawiane są w niej zarówno nabożeństwa rzymskokatolickie jak i greckokatolickie.

Fotografia 5 - Cerkiew w Kobylnicy Wołoskiej

Miejscowość Potok Jaworowski wcześniej znana była jako Fehlbah, jest ona dawną kolonią osadników austriackich obrządku łacińskiego, na potrzeby których we wsi został wybudowany drewniany kościółek. Obecny kościół w Potoku Jaworowskim pochodzi z lat 1910 – 1913. Jest to murowana świątynia wykonana w neogotyckim stylu.

Fotografia 6 - Kościół w Potoku Jaworowskim

Cerkiew w Łukawcu została zbudowana w 1701 roku z fundacji gromady wiejskiej, ale po 40 latach użytkowania potrzebowała remontu. W 1923 roku została przebudowana. W latach sześćdziesiątych XX wieku, jak większość tego typu świątyń, została zamieniona na magazyn. W 1986 roku obiekt wpisano do rejestru zabytków. Na początku 1987 roku pożar zniszczył sporą część cerkwi. Prace remontowe odtwarzające pierwotny wygląd świątyni przeprowadzono w latach 1990 – 1994.

Fotografia 7 - Cerkiew w Łukawcu

Pośrodku wsi Łukawiec, na sztucznie usypanym wzniesieniu otoczonym drzewami widnieje modrzewiowy kościółek. Świątynię wybudowano w 1756 roku, ufundował ją biskup przemyski Wacław Sierakowski. Kościół został konsekrowany przez fundatora 6 stycznia 1757 roku. Jak podaje legenda kościółek ten został zakupiony w Narolu i stamtąd przywieziony do Łukawca.

Fotografia 8 - Kościółek w Lukawcu

Pierwsza cerkiew w Bihalach powstała pod koniec XVI wieku z inicjatywy dziedziczki wsi, niejakej „Pani Jaroszyńskiej”. Z biegiem lat świątynia wymagała kilku remontów lecz tylko część z nich udało się przeprowadzić. W XIX wieku cerkiew była w fatalnym stanie i stanowiła niebezpieczeństwo dla parafian. W 1821 roku spłonęła w wyniku pożaru. Jeszcze w tym samym roku w miejscu wcześniejszej spalonej świątyni postawiono nową, która istnieje do dziś. Obecnie cerkiew jest użytkowana jako kościół rzymskokatolicki.

Fotografia 9 - Cerkiew w Bihalach

Przy cerkwi w Bihalach umiejscowiona jest również zabytkowa dzwonnica pochodząca 1922 r.

Fotografia 10 - Dzwonnica przy cerki w Bihalach

Na małym wzgórzu na skraju sołectwa Żmijowiska, w otoczeniu starych drzew, wznosi się obecnie nie użytkowana cerkiew greckokatolicka pod wezwaniem Najświętszej Maryi Panny. Świątynia została wybudowana w 1786 roku, przebudowano ją w 1881 oraz 1930 roku. Po wojnie została zdewastowana, gdyż służyła jako magazyn. W otoczeniu cerkwi znajduje się stary zarośnięty cmentarz.

Fotografia 11 - Cerkiew w Żmijowiskach

Drewniana cerkiew w Wólce Żmijowskiej nosi wezwanie Narodzenia Najświętszej Maryi Panny. Wzniesiono ją w 1895 roku, choć niektóre źródła podają że pochodzi ona z 1786 roku, a pod koniec XIX wieku została tylko przebudowana. Świątynia pozostaje nieczynna od 1947 roku czyli od wysiedlenia ludności ukraińskiej z tych terenów. Została odnowiona z inicjatywy Pracowni Kultury Tęczy podlegającej pod UNESCO, lecz jej wnętrze pozostało zdewastowane.

Fotografia 12 - Cerkiew w Wólce Żmijowskiej

Kilka kilometrów od Wielkich Oczu, w lesie, znajduje się tak zwane Sanktuarium Matki Boskiej na Płomieniu. W miejscu tym z jednego pnia wyrasta pięć ogromnych sosen, które przypominały ludzką dłoń z rozwartymi palcami. Spod drzewa wypływa małe źródło. Ta okazała sosna została uznana za pomnik przyrody. Obecnie na skutek warunków atmosferycznych, głównie silnych wiatrów, drzewo zostało uszkodzone.

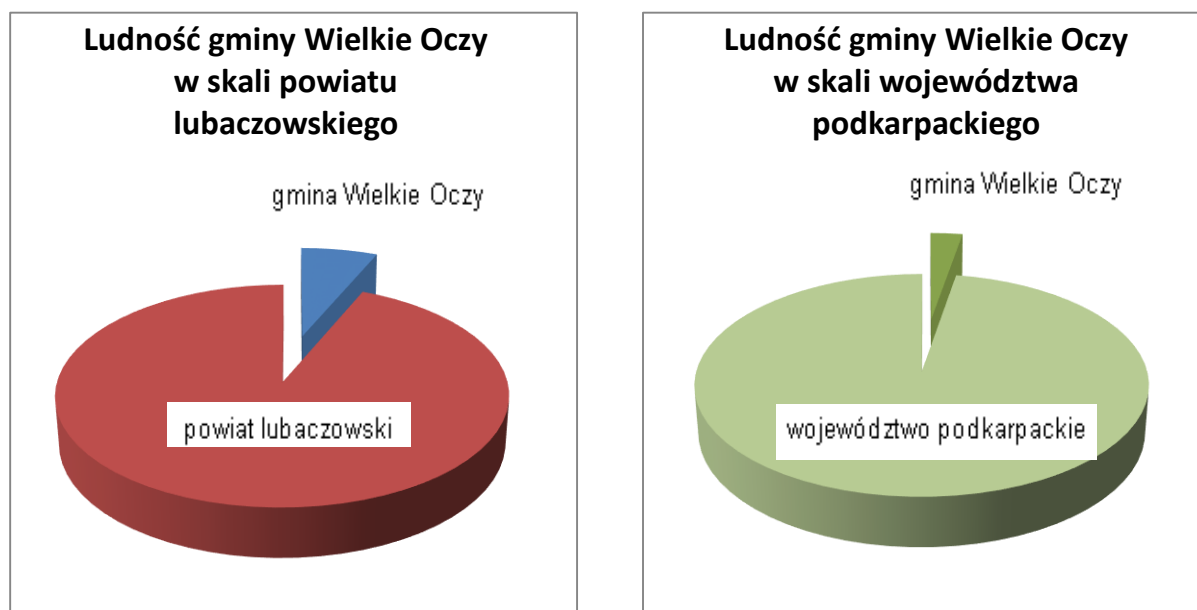
Fotografia 13 - Pięć sosen

2. Ludność i kwestie społeczne

2.1. Demografia

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego na koniec 2013 roku gminę Wielkie Oczy zamieszkiwało 3 904 osoby. Parametry populacji gminy stanowią 6,8% mieszkańców powiatu lubaczowskiego. Liczba ta przekłada się na 2,7% w skali województwa podkarpackiego.

Wykres 4. Ludność gminy Wielkie Oczy w skali powiatu lubaczowskiego i województwa podkarpackiego

Opracowanie na podstawie danych GUS

Tereny gminy Wielkie Oczy to najmniejszy i najslabiej zaludniony obszar powiatu lubaczowskiego, gęstość zaludnienia wynosi tu 27 osób/km², przy czym na terenie powiatu liczba ta wynosi 44. Wśród mieszkańców w lekkim stopniu przeważają kobiety, które stanowią niespełna 51% populacji gminy, wskaźnik feminizacji wskazuje, że na 100 mężczyzn przypada 104 kobiety. W odniesieniu do skali powiatu liczba kobiet jest niższa i wynosi 101 kobiet na 100 zamieszkałych tam mężczyzn.

Tabela 4. Stan populacji gminy Wielkie Oczy i powiatu lubaczowskiego w 2013 roku

Ludność gminy i powiatu					
Jednostka terytorialna	Ogółem	Kobiety	Mężczyźni	Os/km ²	Kobiety na 100 mężczyzn
Gmina Wielkie Oczy	3.904	1.991	1.913	27	104
Powiat lubaczowski	57.057	28.656	28.401	44	101

Opracowanie na podstawie danych GUS

W gminie w 2013 roku, podobnie jak w latach poprzednich, mieliśmy do czynienia ze spadkiem liczby ludności. Rok 2014 charakteryzował się odnotowanym dodatnim wzrostem populacji mieszkańców.

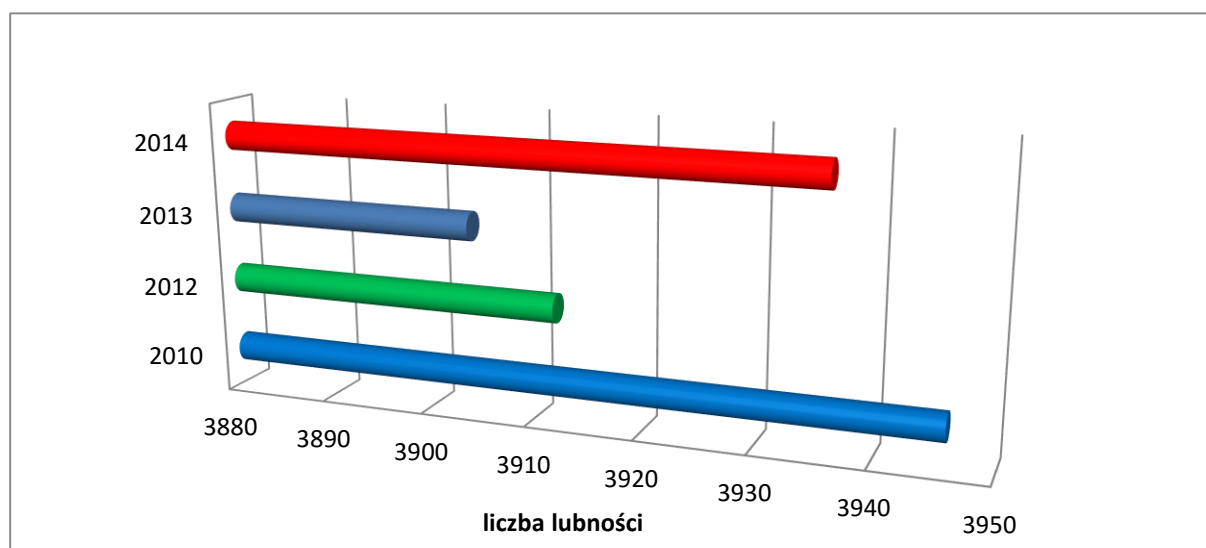
Tabela 5. Liczba ludności gminy w poszczególnych latach

Rok	2010	2012	2013	2014
Liczba ludności	3946	3912	3904	3936

Opracowanie na podstawie danych GUS i Urzędu Gminy

Znaczny wpływ na liczbę mieszkańców gminy Wielkie Oczy ma wyraźnie widoczna tendencja emigracyjna związana z otwarciem europejskich rynków pracy dla członków Unii Europejskiej. Z danych Urzędu Gminy wynika, że część mieszkańców wyjechała za granicę w poszukiwaniu pracy, w wyniku czego liczba mieszkańców na stałe zamieszkujących gminę ulega realnie obniżeniu.

Wykres 5. Wykres ludności gminy Wielkie Oczy na przestrzeni kilku lat

Opracowanie na podstawie danych GUS i Urzędu Gminy

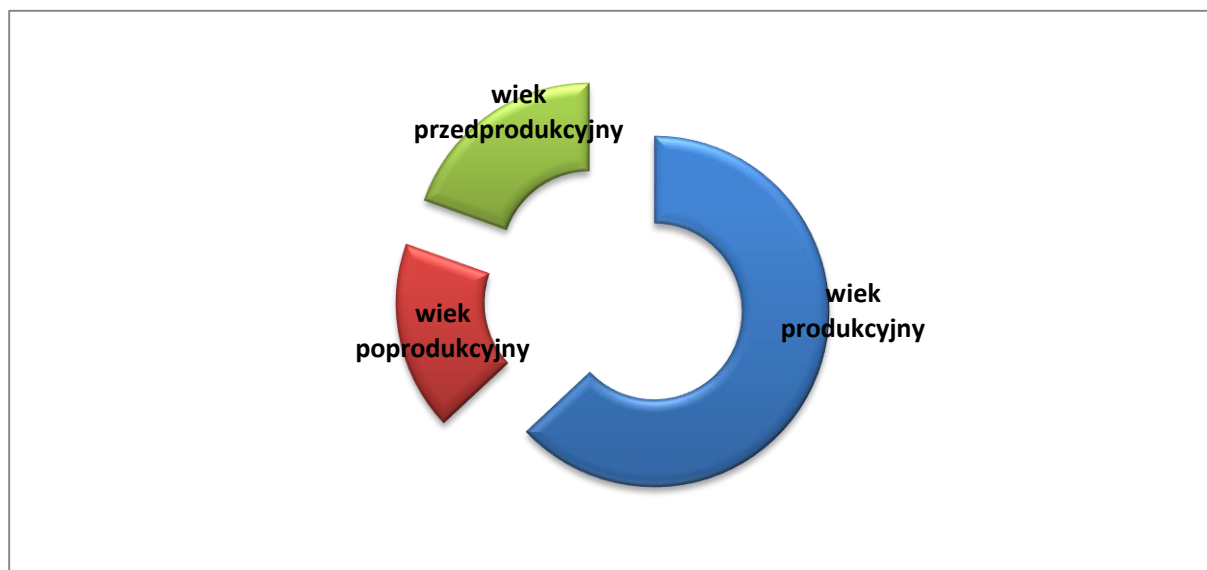
Według analizy struktury ekonomicznej w 2013 roku w gminie na ogół 3.904 mieszkańców 63% z nich stanowiły osoby w wieku produkcyjnym 19,5% to osoby w wieku przedprodukcyjnym, na pozostałe 17,5% populacji gminy składały się osoby w wieku poprodukcyjnym. Większą część ludności w wieku produkcyjnym stanowią mężczyźni, w pozostałych grupach dominują kobiety.

Tabela 6. Liczba ludności gminy w podziale na grupy wiekowe i płeć (2013 rok)

	Wiek					
	Przedprodukcyjny		Produkcyjny		Poprodukcyjny	
Liczba ogółem	763		2.460		681	
Płeć	Kobiety	Mężczyźni	Kobiety	Mężczyźni	Kobiety	Mężczyźni
Podział liczby grupy wiekowej na płeć	397	366	1.143	1.317	451	230

Opracowanie na podstawie danych GUS

Wykres 6. Struktura ekonomiczna ludności

Opracowanie na podstawie danych GUS

W 2013 roku na terenie gminy Wielkie Oczy odnotowano ujemny, wynoszący -9 wskaźnik przyrostu naturalnego. Na badanym obszarze odnotowano w tym czasie 38 urodzeń przypadających na 47 zgonów. Zawarto również 16 związków małżeńskich.

W ruchu naturalnym ludności w odniesieniu do skali powiatu lubaczowskiego liczba przyrostu naturalnego wyniosła - 61, na 567 zgonów zanotowano 506 żywych urodzeń.

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego na koniec 2014 roku saldo migracji było ujemne i wynosiło -2, czyli więcej osób zdecydowało się wyjechać z gminy niż zamieszkać na jej obszarze. Jak już wspomniano otwarte granice Unii Europejskiej również mają wpływ na liczbę mieszkańców, z których część podjęła decyzję o wyjeździe poza granice Polski w poszukiwaniu pracy. Osoby te ciągle pozostają zameldowane na terenie gminy, lecz przez większą część roku przebywają w różnych europejskich państwach. Kolejną przyczyną wyludniania się wsi jest migracja ludności w kierunku dużych miast, które dają większe możliwości pracy i rozwoju.

2.2. Rynek pracy i bezrobocie

Jak już wcześniej wspomniano gmina Wielkie Oczy jest gminą typowo rolniczą i niewielki odsetek jej mieszkańców utrzymuje się z innej pracy niż działalność uprawna. Uwarunkowane jest to głównie brakiem przemysłu oraz słabo rozbudowaną siecią handlowo – usługową jak również znikomą turystyką lokalną.

Stopa bezrobocia obliczana jest jako stosunek liczby osób bezrobotnych do liczby ludności w wieku produkcyjnym. W gminie Wielkie Oczy stopa bezrobocia w 2013 roku wynosiła 14%. Mimo, że jest to dość wysoka liczba, na tle powiatu i województwa gmina nie wypada najgorzej. W powiecie lubaczowskim w 2013 roku bezrobocie wynosiło 17,8%, natomiast w województwie podkarpackim 16,4%. Dla porównania w tym okresie stopa bezrobocia w Polsce wyniosła 13,5%.

Tabela 7. Wysokość stopy bezrobocia w % dla gminy Wielkie Oczy, powiatu lubaczowskiego i województwa podkarpackiego

Lp.	Rok	Gmina Wielkie Oczy	Powiat lubaczowski	Województwo podkarpackie
1	2013	14,0	17,8	16,4
2	2012	11,7	18,0	16,4
wzrost/spadek		+2,3	-0,2	0,0

Opracowanie na podstawie danych GUS oraz Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Rzeszowie

Analizując dane Głównego Urzędu Statystycznego oraz Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Rzeszowie wnioskuje się, że stopa bezrobocia na terenie województwa podkarpackiego utrzymuje się na stałym poziomie, na terenie powiatu lubaczowskiego sytuacja jest bardziej zadowolająca gdyż odnotowano lekki spadek bezrobocia. Na obszarze gminy Wielkie Oczy uwarunkowania te są mniej optymistyczne gdyż w 2013 roku bezrobocie wzrosło o ponad 2%.

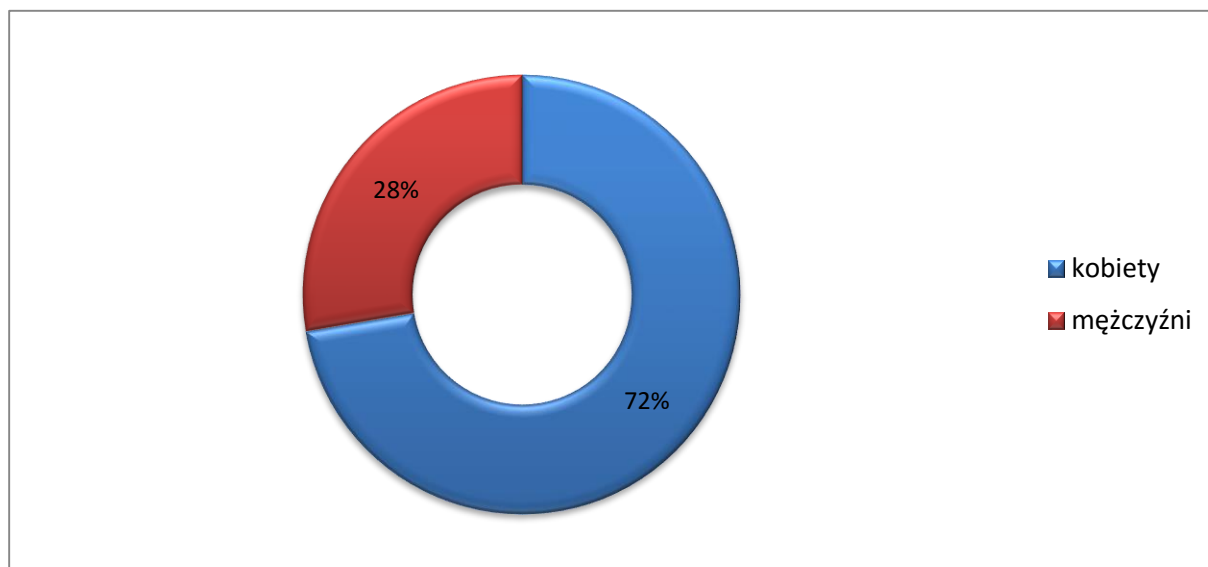
Tabela 8. Dane na temat rynku pracy w 2013 r. dotyczące powiatu lubaczowskiego i gminy Wielkie Oczy

	Powiat lubaczowski	Gmina Wielkie Oczy
Pracujący	6.574	177
Bezrobotni zarejestrowani	4.409	345
w tym kobiety w %	46,8	43,8
Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w %	12,1	14,0
Udział zarejestrowanych bezrobotnych kobiet w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w %	12,3	13,2

Opracowanie na podstawie danych GUS

Spośród 177 osób, zarejestrowanych jako pracujący, mieszkających na terenie gminy Wielkie Oczy zdecydowaną większość, czyli liczbę aż 128 z nich (która procentowo wynosi 72) stanowią kobiety.

Wykres 7. Procentowe przedstawienie pracujących kobiet i mężczyzn

Opracowanie na podstawie danych GUS

Stan gospodarki lokalnej gminy określa możliwości rozwojowe lokalnych społeczności i znacząco wpływa na jakość życia mieszkańców. Panujące na terenach wiejskich warunki w obszarach typu infrastruktura techniczna, społeczna czy powszechny dostęp do informacji są niewystarczające dla rozwoju przedsiębiorczości na tych terenach. Niewielu z pośród mieszkańców gminy Wielkie Oczy znajduje zatrudnienie poza sektorem rolnictwa, co obrazuje poniższa tabela:

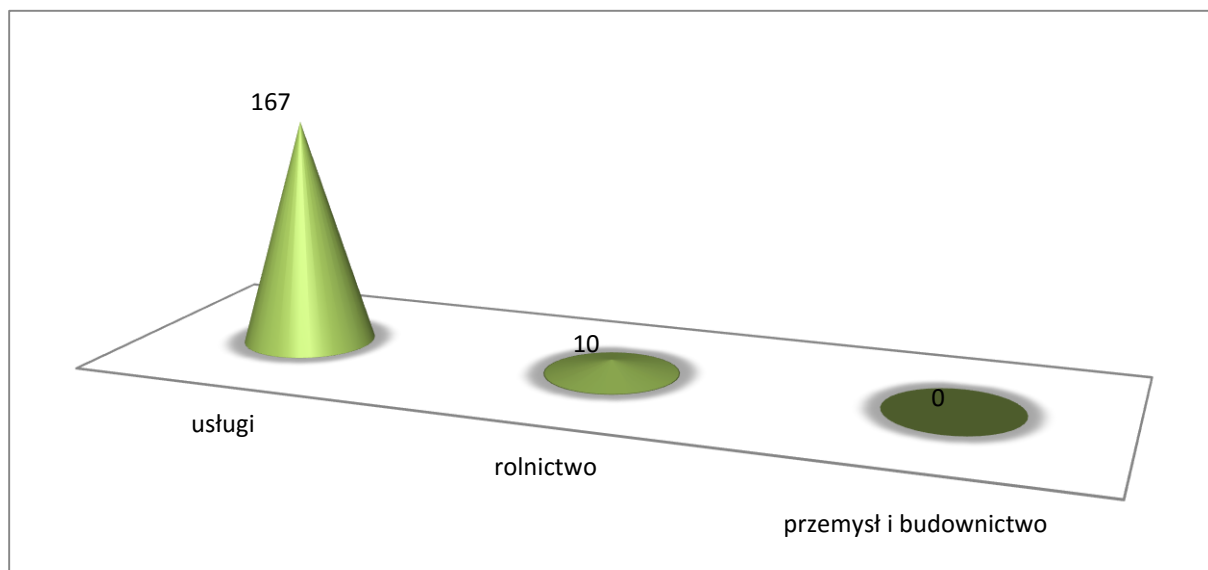
Tabela 9. Liczba pracujących mieszkańców gminy w 2013 roku w poszczególnych sektorach gospodarki

Liczba pracujących ogółem	177
Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo, rybactwo	10
Przemysł i budownictwo	-
Handel, naprawa pojazdów samochodowych, transport i gospodarka magazynowa, zakwaterowanie i gastronomia, informacja i komunikacja	7
Działalność finansowa i ubezpieczeniowa, obsługa rynku nieruchomości oraz pozostałe	160

Opracowanie na podstawie danych GUS

W strukturze zatrudnienia mieszkańców gminy znacząco wyróżnia się sektor usługowy, przeważa finansowa gałąź gospodarki, obejmuje ona aż 90% pracujących. 4% zajmują osoby zatrudnione w handlu itp. Pozostałe 6% stanowią pracownicy sektora: rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo i rybactwo. Jednak liczba pełnozatrudnionych w rolnictwie nie oddaje w pełni faktycznego stanu gospodarki, gdyż znaczna część ludności trudniącej się rolnictwem wytwarza żywność wyłącznie na swoje własne potrzeby. Istnieje też znaczna grupa mieszkańców, która zarówno pracuje zawodowo jak i jest właścicielami gospodarstw rolnych.

Wykres 8. Podmioty gospodarcze według rodzajów działalności w 2013 r.

Opracowanie na podstawie danych GUS

W chwili obecnej spora liczba mieszkańców gminy Wielkie Oczy zatrudniona jest poza granicami kraju, głównie w Niemczech, we Włoszech i w Wielkiej Brytanii. Część mieszkańców pracujących na terenie gminy znajduje zatrudnienie w szkołach, urzędzie gminy, domu pomocy społecznej czy gminnym ośrodku pomocy społecznej. Do podstawowych źródeł mieszkańców należy zaliczyć: emerytury i renty, działalność gospodarczą, indywidualne gospodarstwa rolne czy pracę najemną.

3. Warunki socjalno-bytowe

3.1. Oświata i kultura

Oświata jest jedną z najbardziej kluczowych dziedzin zarówno w sferze lokalnej jak wymiarze ogólnokrajowym. Poziom wykształcenia społeczeństwa wpływa na sprawność i umiejętność lepszego dostosowywania się do realiów dynamicznie rozwijającego się otoczenia w znaczeniu społecznym oraz gospodarczym.

Na terenie gminy Wielkie Oczy funkcjonują dwie szkoły podstawowe, dwa gimnazja i dwie placówki wychowania przedszkolnego. Wszystkie działają w ramach Zespołów Szkół Publicznych w Wielkich Oczach oraz w Łukawcu.

Tabela 10. Edukacja w poszczególnych latach szkolnych

	2010/11	2012/13	2013/14
Placówki wychowania przedszkolnego	2	4	4
w tym przedszkolach	-	-	-
Miejsca w przedszkolach	-	-	-
Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego	64	103	108
w tym przedszkolach	-	-	-
Szkoły podstawowe	2	2	2
Uczniowie szkół podstawowych	236	214	213
Szkoły gimnazjalne	2	2	2
Uczniowie szkół gimnazjalnych	155	147	129
Liczba uczniów przypadających na 1 oddział w szkołach:			
Podstawowych	20	18	18
Gimnazjalnych	26	25	22

Opracowanie na podstawie danych GUS

Powyższa tabela obrazuje także obserwowany na przestrzeni ostatnich lat systematyczny spadek liczby uczniów, i co za tym idzie absolwentów szkół, jest to konsekwencja zmian demograficznych czyli spadku współczynnika dzietności rodzin. Zmniejszenie liczby dzieci odzwierciedla się na liczebności oddziałów szkolnych.

W szkołach na terenie gminy Wielkie Oczy uczy się łącznie 450 uczniów: 213 uczęszcza do szkół podstawowych, 129 to uczniowie gimnazjum, pod opieką przedszkolną pozostaje 108 dzieci.

Tabela 11. Grupy wiekowe w gminie w 2013 roku

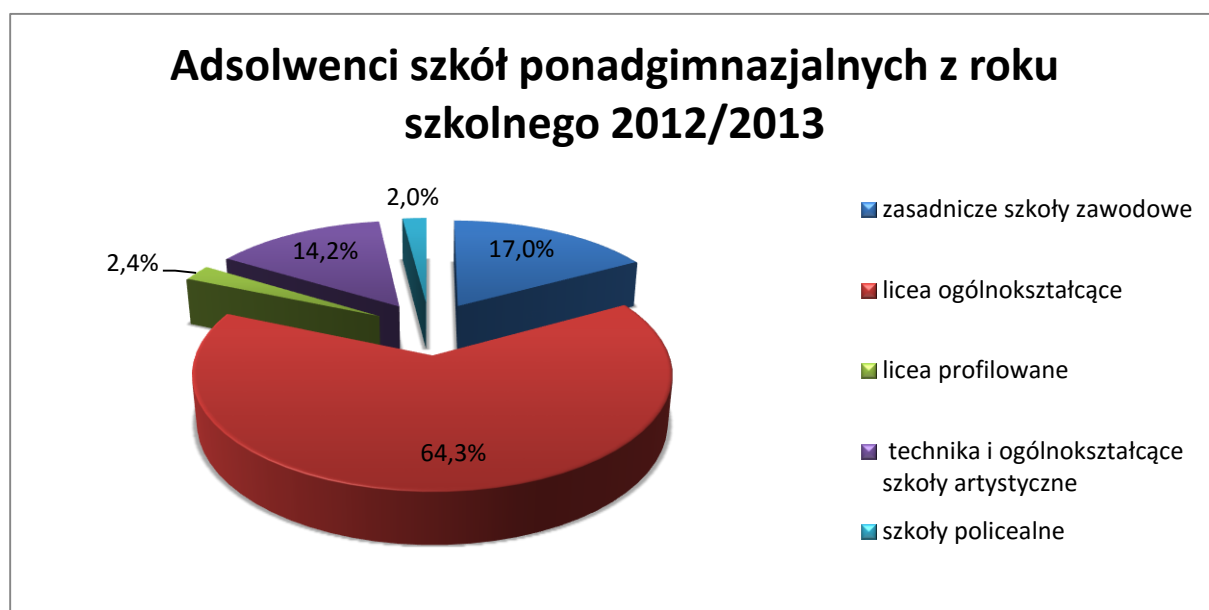
Ludność gminy według edukacyjnych grup wieku w 2013 r.	
0 – 2 lata	115
3 – 6 lat	177
7 – 12 lat	231
13 – 15 lat	136

Opracowanie na podstawie danych GUS

Dla porównania liczba szkół podstawowych w powiecie lubaczowskim w 2013 roku wynosiła 32 – z tego 2 specjalne, absolwenci szkół podstawowych kontynuowali edukację w 19 gimnazjach – w tym także w 2 specjalnych.

Potrzeby oświatowe mieszkańców gminy Wielkie Oczy z zakresu szkolnictwa średniego są zaspokajane w znacznej większości przez placówki edukacyjne zlokalizowane na terenie powiatu lubaczowskiego. Młodzież dojeżdża w głównej mierze do Lubaczowa (nieliczna część do Oleszyc). Jest to przede wszystkim uwarunkowane bezpośrednimi połączeniami komunikacyjnymi z tym miastem. Znacznie mniejsza część wychowanków szkolnych znajduje się pod opieką placówek z Jarosławia czy Przemyśla. Sytuacja ta jest wywołana głównie przez większe odległości dzielące gminę od tych miast, jak również brak możliwości bezpośredniego dojazdu do nich, spowodowany absencją połączeń komunikacyjnych. Uczniowie uczęszczający do szkół poza terenem Lubaczowa są zmuszeni do wynajmowania stancji lub miejsca w internacie czy bursie.

Wykres 9. Absolwenci szkół ponadgimnazjalnych w powiecie lubaczowskim według typów szkół z roku szkolnego 2012/2013

Opracowanie na podstawie danych GUS

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego w roku szkolnym 2013/2014 na terenie powiatu lubaczowskiego w 12 szkołach ponadgimnazjalnych uczyło się 2.013 uczniów, zdecydowaną większością byli uczniowie liceów ogólnokształcących – 1.046 osób, drugim najczęściej wybieranym typem szkół były technika i ogólnokształcące szkoły artystyczne, 327 uczniów wybrało zasadnicze szkoły zawodowe, pozostałe 21 osób to uczniowie szkół policealnych.

W powiecie lubaczowskim liczba ludności w wieku 16 – 21 lat (czyli w większości uczęszczających do szkół średnich) w 2013 roku wynosiła 4.617 co stanowiło 8% ogółu ludności w powiecie.

Osoby dorosłe chcące zdobyć bądź poszerzyć swoje kwalifikacje zawodowe mają do dyspozycji bogatą ofertę szkoleń Ośrodka Kształcenia Zawodowego oraz Ośrodka Kształcenia dla Dorosłych w Lubaczowie. Studia licencjackie najbliższej gminy Wielkie Oczy można podjąć na terenie Jarosławia i Przemyśla.

Szkoły na terenie gminy Wielkie Oczy są modernizowane i dofinansowywane z budżetu gminy. Obie szkoły posiadają wyposażone sale gimnastyczne, przy czym w Wielkich Oczach jest to nowoczesna hala wybudowana w 2006 roku. Jesienią 2013 roku zakończono prace związane z termomodernizacją budynków obu szkół. W ramach inwestycji wykonano elewację zewnętrzną i ocieplenie budynków, zainstalowano panele społeczne,

zmodernizowano kotłownię, wymieniono stolarkę okienną i przebudowano instalację C.O. oraz C.W.U. Całkowity koszt projektu to ponad 1.600.000 zł, z czego ponad 1.300.000 zł to fundusze unijne. Termomodernizacja wpłynęła na poprawę warunków prowadzenia zajęć szkolnych i przedszkolnych jak i na estetykę miejscowości.

Uczniowie uczęszczający do szkoły w Wielkich Oczach dowożeni są na zajęcia gimbusami, natomiast uczniów podlegających pod placówkę w Łukawcu dowozi zewnętrzny przewoźnik.

W Wielkich Oczach zlokalizowana jest Gminna Biblioteka Publiczna. Mieści się ona w budynku dawnej synagogi. Obiekt został odremontowany i zaadaptowany na pomieszczenia biblioteczne. Oficjalne otwarcie odbyło się 16 czerwca 2013 roku. Gminna Biblioteka Publiczna w Wielkich Oczach posiada dwie filie – w Kobylnicy Wołoskiej oraz w Łukawcu. Filia w Kobylnicy Wołoskiej w 2013 r. włączona została do projektu termomodernizacji budynków użyteczności publicznej. Placówki są skomputeryzowane. W 2013 r. ze źródeł bibliotecznych skorzystało 592 czytelników.

Tabela 12. Biblioteki i ich filie w gminie Wielkie Oczy w 2013 r.

	Liczba
Biblioteki i filie	3
Czytelnicy w bibliotekach publicznych	592
Wypożyczenia księgozbioru na 1 czytelnika w woluminach	16

Opracowanie na podstawie danych GUS

Na terenie gminy zlokalizowana jest niewielka liczba placówek kulturalnych. Na obszarze danej jednostki terytorialnej znajdują się dwa domy kultury: Wiejski Dom Kultury w Wielkich Oczach oraz Wiejski Dom Kultury w Łukawcu. We wszystkich sołectwach oprócz Potoku Jaworowskiego i Wólki Żmijowskiej funkcjonują świetlice wiejskie. Najbliższe kino znajduje się przy Miejskim Domu Kultury w Lubaczowie. Aby obejrzeć spektakl teatralny bądź operę należy udać się do stolicy województwa – Rzeszowa, lub na Ukrainę, do niezbyt oddalonego Lwowa posiadającego piękną operę. Również na terenie stolicy powiatu znajduje się Muzeum Kresów – umiejscowione na terenie dziewiętnastowiecznego zespołu podworskiego. W Lubaczowie działa też Powiatowe Centrum Kultury. Z dniem 1 stycznia 2013 r. utworzone zostało Centrum Kultury w Wielkich Oczach. Instytucja ta ma swoją siedzibę w budynku Urzędu Gminy. Powstał również Punkt Informacji Turystycznej.

W miejscowościach Wielkie Oczy oraz w Łukawcu działają dwa Ludowe Kluby Sportowe:

- „Gwiazda” Wielkie Oczy,
- „Unia” Łukawiec.

Wymienione kluby sportowe trenują piłkarzy w sekcjach juniorów, seniorów oraz trampkarzy.

W Wielkich Oczach funkcjonuje założone w 1964 r. Koło Łowieckie „Tur”, które do dziś prowadzi gospodarkę łowiecką na terenie gminy. Obejmuje ono dwa obwody nr 32 i nr 34. Obwód leśny nr 32 podlega pod Nadleśnictwo Lubaczów, natomiast obwód polny nr 34 należy do Nadleśnictwa Radymno. Obydwa obwody sąsiadują ze sobą – sprzyja to sprawnemu gospodarowaniu i polowaniu. Północną granicę obwodów wyznacza droga wiodąca od Łukawca przez Tarnawskie do Majdanu Lipowieckiego, oraz z Majdanu do

granicy państwa. Od zachodu tereny sięgają wsi Tuchla oraz drogi biegnącej z Kobylnicy Ruskiej do Łukawca. Od wschodu linię kończącą obwód stanowi granica państwowa z Ukrainą, natomiast od południa rzeka Szkło. Centralnym punktem obwodów jest wieś Wielkie Oczy a ich ogólna powierzchnia dzierżawna wynosi 10130 ha.

W gminie znajdują się trzy obiekty noclegowe:

- „Sielanka” w Wielkich Oczach,
- Gospodarstwo Agroturystyczne „Za Potokiem” w Łukawcu,
- Gospodarstwo Agroturystyczne „Deberska Góra” w Łukawcu.

3.2. Ochrona zdrowia i opieka społeczna

Na terenie gminy funkcjonują dwie placówki opieki medycznej:

- ✓ Gminny Ośrodek Zdrowia w Wielkich Oczach,
- ✓ Wiejski Ośrodek Zdrowia w Łukawcu.

Tabela 13. Stan placówek medycznych w 2013 r.

Informacje na temat ośrodków zdrowia w gminie Wielkie Oczy	
Liczba ośrodków zdrowia w gminie	2
Liczba osób przypadających na 1 ośrodek zdrowia	1952

Opracowanie na podstawie danych GUS

Od listopada 2013 r. mieszkańcy gminy mogą korzystać z nowej drogi dojazdowej oraz z 9 miejsc parkingowych powstałych przy Gminnym Ośrodku Zdrowia w Wielkich Oczach.

W ośrodkach zdrowia przyjmują lekarze z Zakładu Opieki Zdrowotnej R-36 w Lubaczowie. W placówce w Wielkich Oczach funkcjonuje gabinet rehabilitacyjny. Brakuje natomiast specjalistycznych i prywatnych gabinetów lekarskich oraz stomatologicznych. Lekarze specjaliści udzielający konsultacji na terenie gminy to internista, laryngolog i ginekolog. W miejscowości Wielkie Oczy zlokalizowany jest jeden punkt apteczny.

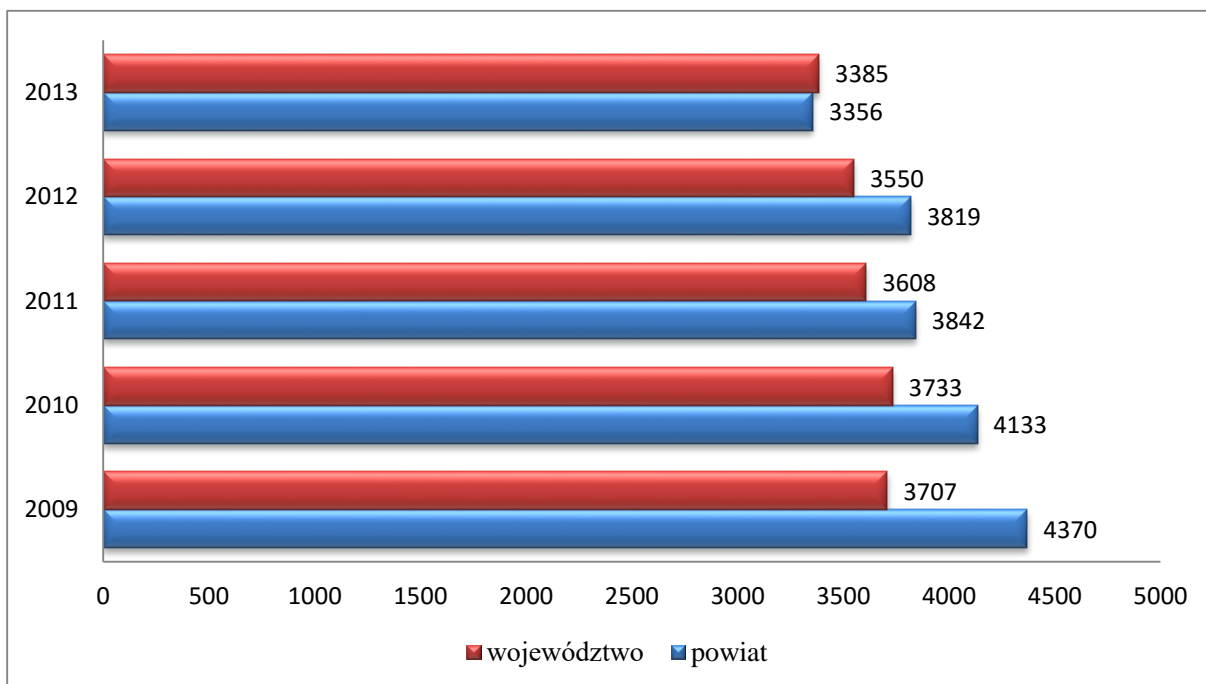
Tabela 14. Ochrona zdrowia w skali powiatu i województwa w 2013 r.

	Województwo	Powiat
Porady podstawowej opieki zdrowotnej udzielone na 1 mieszkańca	4,0	4,0
Przychodnie	32	1087

Opracowanie na podstawie danych GUS

Poniższy wykres przedstawia liczbę ludności przypadającą na jedną aptekę ogólnodostępną w skali powiatu i województwa w poszczególnych latach:

Wykres 10. Liczba ludności na jedną aptekę ogólnodostępną

Opracowanie na podstawie danych GUS

Pomoc społeczna stanowi ważną część systemu zabezpieczenia społecznego. Wspiera ona osoby oraz rodziny w trudach dążących do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwia im życie w warunkach odpowiadających godności człowieka. Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej zajmuje się działalnością, która ma za cel zapewnienie wsparcia osobom i rodzinom, będącym w trudnej sytuacji i niepotrafiącym wybrnąć z tego położenia przy pomocy własnych środków i możliwości. GOPS realizuje zadania z zakresu:

- ✓ wypłaty zasiłków stałych,
- ✓ wypłaty zasiłków celowych i okresowych,
- ✓ dożywiania,
- ✓ świadczenia usług opiekuńczych.

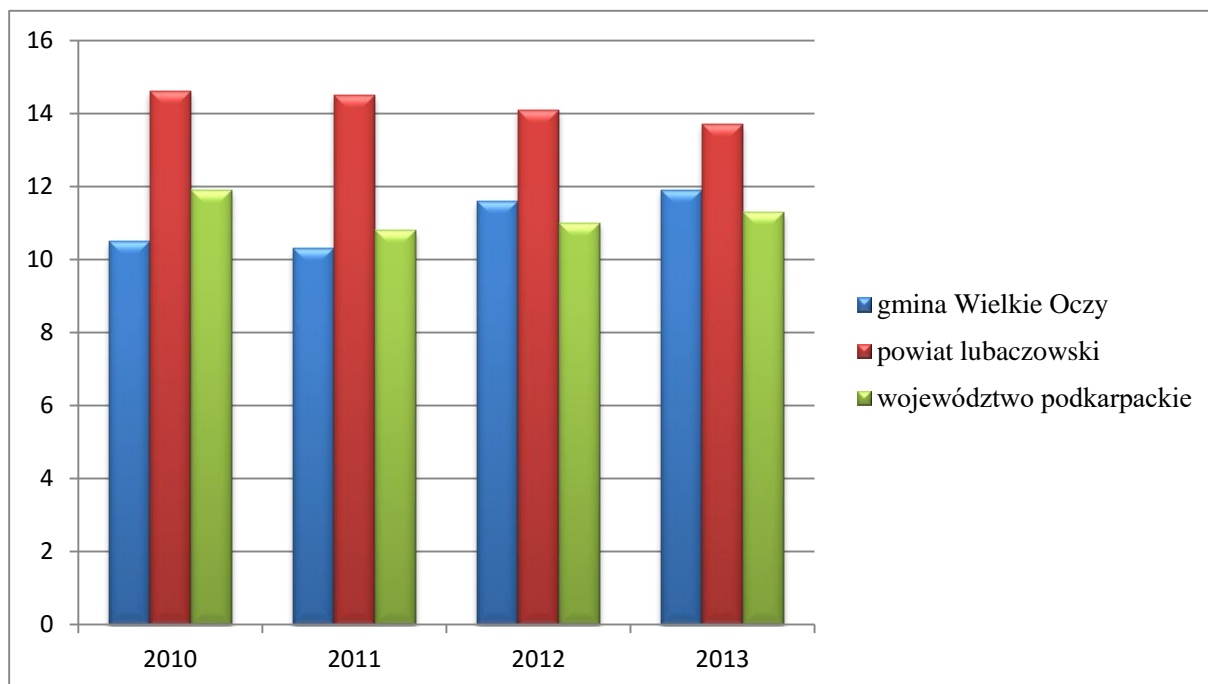
Tabela 15. Udział osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w ogólnej liczbie ludności na przestrzeni lat

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013
	w %			
Gmina Wielkie Oczy	10,5	10,3	11,6	11,9
Powiat lubaczowski	14,6	14,5	14,1	13,7
Województwo podkarpackie	11,9	10,8	11,0	11,3

Opracowanie na podstawie danych GUS

Analizując dane z poszczególnych lat można zauważyć, że liczba mieszkańców gminy korzystających z pomocy społecznej w ostatnich latach rośnie i utrzymuje się mniej więcej na poziomie województwa, natomiast indeks klientów ośrodków pomocy społecznej w powiecie lubaczowskim jest zauważalnie wyższy niż w gminie Wielkie Oczy i na terenie podkarpacia.

Wykres 11. Udział osób korzystających z pomocy społecznej w ludności ogółem

Opracowanie na podstawie danych GUS

Do zadań GOPS należy zaliczyć pracę socjalną. Według danych Głównego Urzędu Statystycznego w 2013 r. z pomocy społecznej skorzystało 465 mieszkańców gminy Wielkie Oczy, 231 rodzin otrzymało zasiłki rodzinne na 434 dzieci.

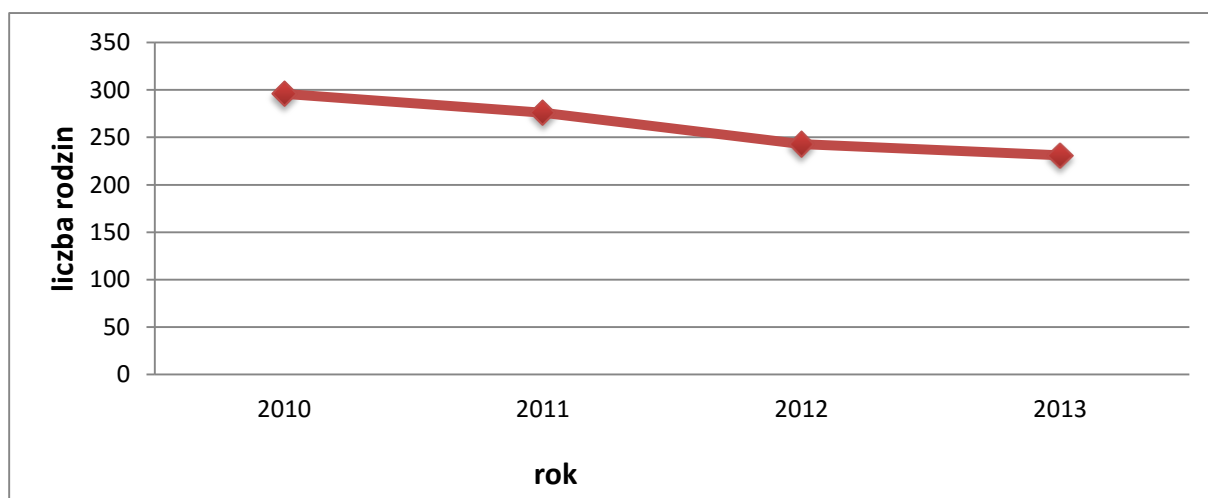
Tabela 16. Liczba rodzin pobierających zasiłki rodzinne na dzieci na przestrzeni lat 2010 – 2013

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013
Gmina Wielkie Oczy	296	276	243	231

Opracowanie na podstawie danych GUS

Z roku na rok zmniejsza się liczba rodzin pobierających zasiłki rodzinne w gminie Wielkie Oczy. Spadek ten jest niewielki, lecz mimo to dobrze zauważalny na wykresie.

Wykres 12. Liczba rodzin z gminy Wielkie Oczy pobierających zasiłki rodzinne na przestrzeni ostatnich lat

Opracowanie na podstawie danych GUS

Rozpatrując powyższe dane, wskaźniki korzystania z zasiłków rodzinnych na tle sytuacji panującej w kraju są dość wysokie. Na przestrzeni ostatnich lat zmniejsza się liczba rodzin pobierających świadczenia rodzinne zarówno w gminach jak i w województwach. Tendencja ta jest związana ze zmniejszaniem się liczby dzieci w wieku uprawniającym do pobierania tego rodzaju świadczeń.

3.3. Mieszkalnictwo

Na terenie gminy Wielkie Oczy zlokalizowanych jest 1020 mieszkań. Liczba ta stanowi jedynie 8% zasobów mieszkaniowych na terenie powiatu lubaczowskiego. Średnia powierzchnia użytkowa jednego mieszkania to 94,8 m².

Tabela 17. Zasoby mieszkaniowe gminy Wielkie Oczy

	2012	2013
Mieszkania	1015	1020
Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkańca w m²	94,5	94,8
Liczba wypłaconych dodatków mieszkaniowych	51	78

Opracowanie na podstawie danych GUS, Statystyczne Vademecum Samorządowca 2014

Tabela 18. Mieszkania oddane do użytkowania w gminie Wielkie Oczy

	2012	2013
Ogółem	5	8
w tym:		
indywidualne	5	8
przeznaczone na sprzedaż lub wynajem	-	-

Opracowanie na podstawie danych GUS, Statystyczne Vademecum Samorządowca 2014

W 2013 r. oddano do użytku niewiele, jedynie 8 mieszkań. Znikoma liczba oddanych budynków spowodowana jest wysokimi cenami na rynku budowlanym oraz na rynku nieruchomości. Ta tendencja cenowa ma znaczący wpływ na decyzję młodych ludzi o pozostaniu w jednym domu wraz z rodzicami.

4. Gospodarka

4.1. Przedsiębiorczość

Stan gospodarki lokalnej wywiera znaczący wpływ na potencjał rozwojowy lokalnych społeczności i warunkuje komfort życia mieszkańców. Istniejące uwarunkowania takie jak infrastruktura techniczna i społeczna, czy dostęp do informacji są niewystarczające dla rozwoju przedsiębiorczości.

Tabela 19. Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON w 2013 r.

	Powiat lubaczowski	Gmina Wielkie Oczy
Podmioty gospodarki narodowej ogółem	3136	142
w tym w sektorze:		
- rolniczym	147	7
- budowlanym	499	32
- przemysłowym	293	21
Podmioty gospodarki narodowej na 10 tys. ludności	554	364
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 10 tys. ludności	426	261

Opracowanie na podstawie danych GUS, Statystyczne Vademecum Samorządowca 2014

W ostatnich latach zaobserwowano wzrost liczby podmiotów gospodarczych, tendencja ta jest widoczna zarówno w skali gminy Wielkie Oczy jak i powiatu lubaczowskiego oraz województwa podkarpackiego.

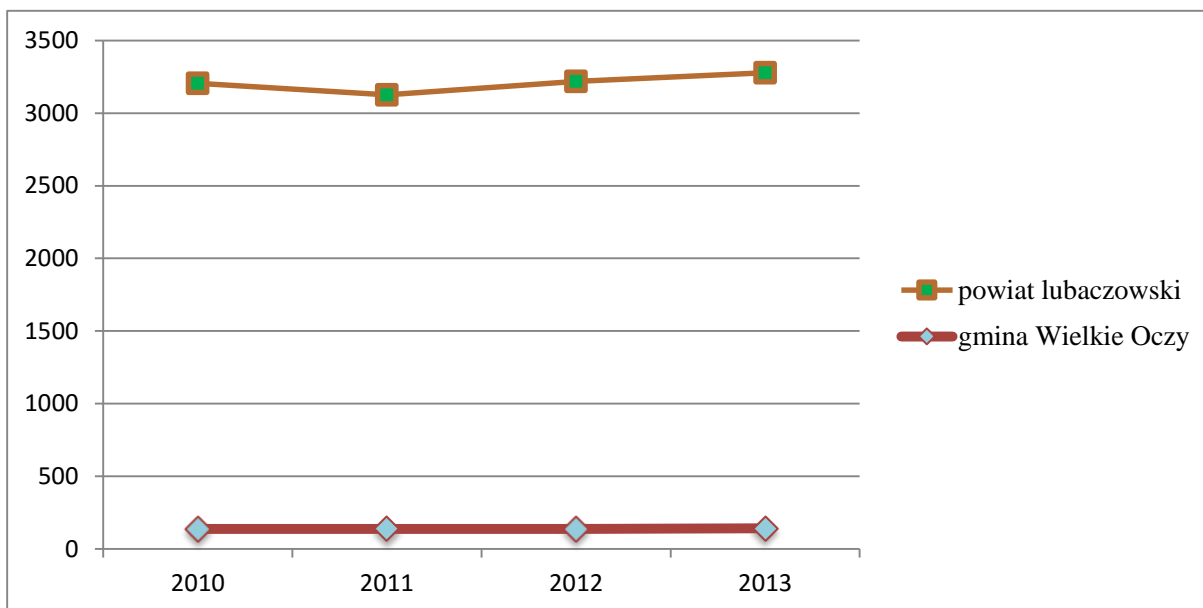
Poniższe zestawienia obrazują wzrost liczby podmiotów w sferze gospodarczej w latach 2010 – 2013 według rodzajów działalności w strefie gminy, powiatu i województwa.

Tabela 20. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON na przestrzeni ostatnich lat

	2010	2011	2012	2013
Gmina Wielkie Oczy	137	138	137	142
Powiat lubaczowski	3.069	2.987	3.082	3.136
Województwo podkarpackie	152.618	151.091	155.034	159.627

Opracowanie na podstawie danych GUS

Wykres 13. Poziom podmiotów gospodarki na przestrzeni ostatnich lat

Opracowanie na podstawie danych GUS

Powyższy wykres obrazuje lekki wzrost liczby podmiotów gospodarczych na terenie powiatu lubaczowskiego. Liczba tychże podmiotów w gminie Wielkie Oczy od kilku lat utrzymuje się mniej więcej na stałym poziomie.

Tabela 21. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON na przestrzeni ostatnich lat według rodzajów działalności

	2010	2011	2012	2013
Rolnictwo leśnictwo, łowiectwo i rybactwo				
Gmina Wielkie Oczy	6	6	6	7
Powiat lubaczowski	137	143	142	147
Województwo podkarpackie	3.417	3.395	3.415	3.404
Przemysł i budownictwo				
Gmina Wielkie Oczy	44	52	55	53
Powiat lubaczowski	722	721	756	792
Województwo podkarpackie	34.400	34.344	35.170	36.327
Pozostała działalność				
Gmina Wielkie Oczy	87	80	76	82
Powiat lubaczowski	2.210	2.123	2.184	2.224
Województwo podkarpackie	114.801	113.352	116.449	119.896

Opracowanie na podstawie danych GUS

W strukturze podmiotów prowadzących działalność gospodarczą zarówno na szczeblu gminy jak i powiatu oraz województwa przeważają podmioty gospodarcze zajmujące się działalnością usługową. Na drugim miejscu uplasowały się podmioty działające w ramach kategorii przemysł i budownictwo. Najmniejszą liczebnością odznacza się grupa podmiotów zajmująca się działalnością związaną z rolnictwem, leśnictwem, łowiectwem i rybactwem.

Gmina Wielkie Oczy jest obszarem słabo rozwiniętym gospodarczo. Brakuje zakładów przemysłowych. Również spore oddalenie od większych miast nie sprzyja napływowi zewnętrznego kapitału oraz aktywności gospodarczej.

4.2. Rolnictwo i leśnictwo

Gospodarka gminy Wielkie Oczy jak i całego województwa podkarpackiego opiera się głównie na rolnictwie, co znajduje odzwierciedlenie w strukturze użytkowania gruntów i liczebności gospodarstw rolnych. Prowadzeniu działalności rolniczej na terenie gminy Wielkie Oczy sprzyja odpowiednie ukształtowanie terenu, charakteryzująca się przewagą obszarów równinnych. Dominuje tu rolnictwo wielokierunkowe.

Tabela 22. Wielkość obszarów użytkowanych rolniczo w gospodarstwach rolnych

Obszar	Powierzchnia użytków rolnych (w ha)	Udział w ogólnej powierzchni gminy/powiatu/województwa w (%)
Gmina Wielkie Oczy	3855,04	26,4
Powiat lubaczowski	45129,64	34,5
Województwo podkarpackie	700379,08	39,3

Opracowanie na podstawie danych GUS, PSR 2010

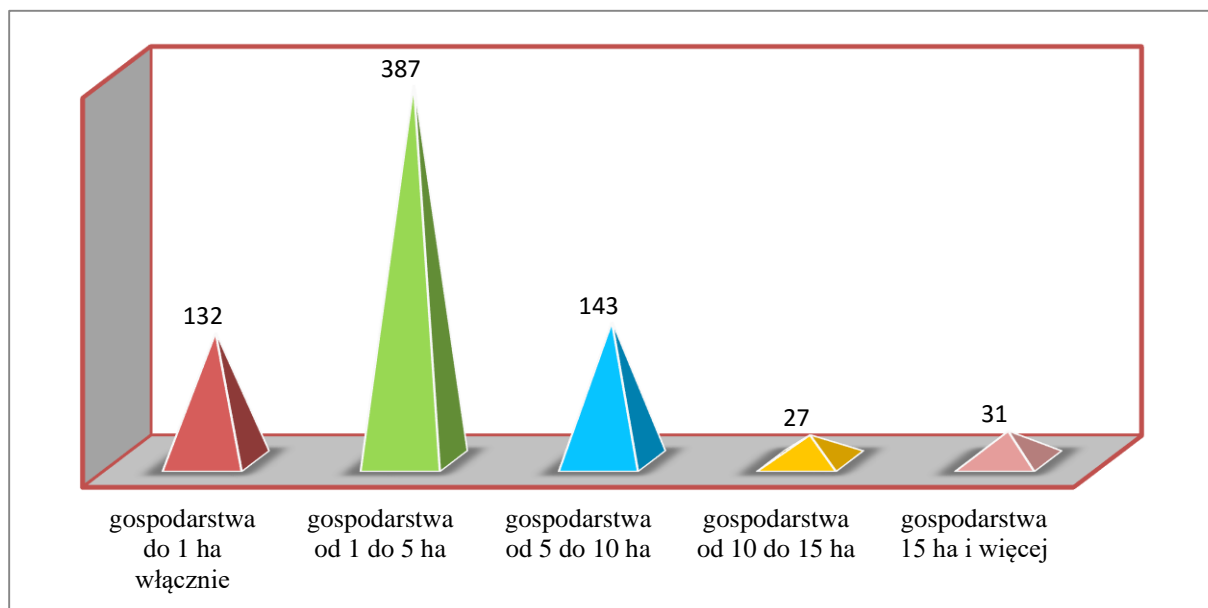
Największy udział w strukturze agrarnej mają gospodarstwa mniejsze obszarowo, czyli o powierzchni do 5 ha. Udział tych gospodarstw w gminie Wielkie Oczy wynosi 68,9%. Gospodarstwa obszarowo duże mają stosunkowo niewielki udział w strukturze rolnej stanowią one jedynie 4,1%.

Tabela 23. Liczba i wielkość gospodarstw rolnych w gminie i województwie

Obszar	Liczba gospodarstw rolnych ogółem	Gospodarstwa prowadzące działalność rolniczą o powierzchni:				
		do 1 ha włącznie	od 1 do 5 ha	od 5 do 10 ha	od 10 do 15 ha	15 ha i więcej
Gmina Wielkie Oczy	753	132	387	143	27	31
Województwo podkarpackie	263 434	85 686	112 888	19 161	3 234	3 241

Opracowanie na podstawie danych GUS, PSR 2010

Wykres 14. Wielkość gospodarstw rolnych w gminie Wielkie Oczy

Opracowanie na podstawie danych GUS, PSR 2010

Ponad połowę czyli 51,6% użytków rolnych na terenie gminy Wielkie Oczy zajmują grunty pod zasiewami, 26,5% stanowią łąki trwałe, 11% to pastwiska trwałe, sady zajmują jedynie 0,4%. Pozostałe grunty zajmują 10,5% powierzchni.

Tabela 24. Struktura użytkowania gruntów w gospodarstwach rolnych w gminie, powiecie

	Grunty pod zasiewami		Sady		Łąki i pastwiska	
	ha	% udział w użytkach rolnych	ha	% udział w użytkach rolnych	ha	% udział w użytkach rolnych
Gmina Wielkie Oczy	1988,06	51,6	13,88	0,4	1443,55	37,5
Powiat lubaczowski	27615,43	61,2	444,29	1,0	11961,79	26,5
Województwo podkarpackie	310967,26	44,4	13693,15	2,0	216499,5	30,9

Opracowanie na podstawie danych GUS, PSR 2010

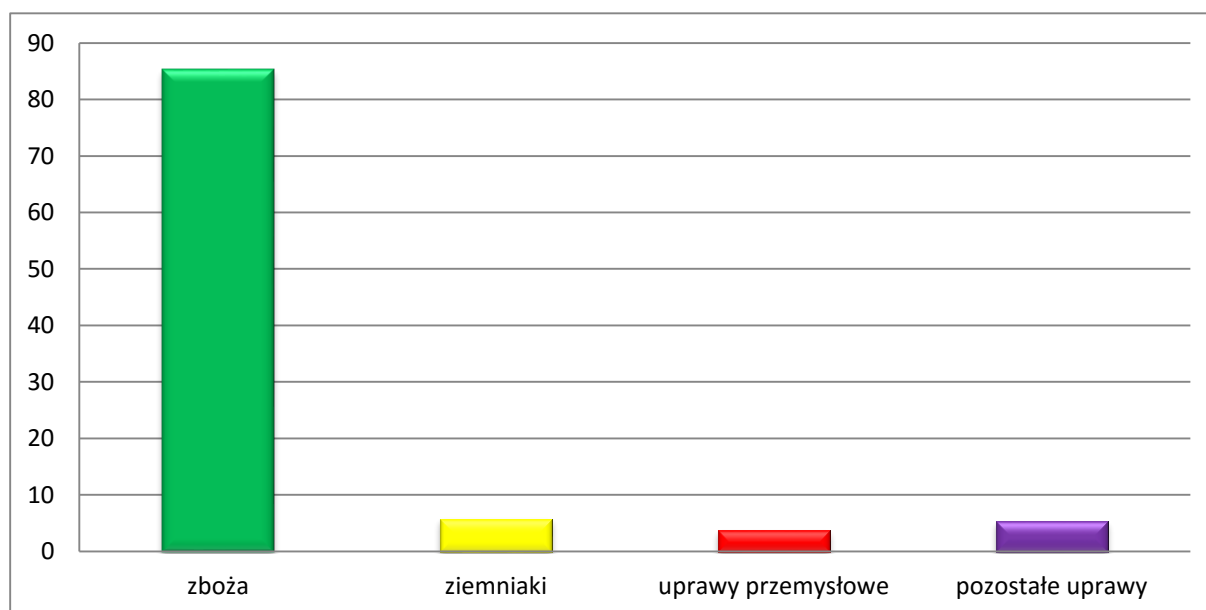
Na terenie gminy w strukturze upraw dominują zboża. Na drugim miejscu pod względem wielkości znajdują się ziemniaki. Najmniej gruntów przeznaczonych jest pod uprawy przemysłowe. Podobna zależność utrzymuje się w strefie województwa.

Tabela 25. Szacunkowa powierzchnia zasiewów w gminie i województwie

	Zboża		Ziemniaki		Uprawy przemysłowe	
	ha	% udział w użytkach rolnych	ha	% udział w użytkach rolnych	ha	% udział w użytkach rolnych
Gmina Wielkie Oczy	1694,85	85,3	113,43	5,7	74,14	3,7
Województwo podkarpackie	227489,71	32,5	34480,50	4,9	22265,46	3,2

Opracowanie na podstawie danych GUS, PSR 2010

Wykres 15. Udział wybranych rodzajów upraw w ogólnej powierzchni użytków rolnych

Opracowanie na podstawie danych GUS, PSR 2010

W hodowli zwierząt przeważa bydło, trzoda chlewna oraz drób. Gospodarka zwierzęca prowadzona jest przez indywidualne gospodarstwa rolne. Ma ona tradycyjny charakter, jest nastawiona na zaspokojenie własnych potrzeb i jedynie okazjonalnie na sprzedaż.

5. Infrastruktura techniczna

5.1. Sieć wodociągowa

Gmina Wielki Oczy posiada sieć wodociągową o długości 68,2 km., z której korzysta 86,5% mieszkańców gminy. Poniższa tabela przedstawia dane dotyczące sieci wodociągowej w skali gminy, powiatu i województwa w 2013 roku.

Tabela 26. Wskaźniki charakteryzujące sieć wodociągową

	Sieć wodociągowa			
	Długość czynnej sieci rozdzielczej (w km)	Ludność korzystająca z sieci wodociągowej (w szt.)	Zużycie wody w gospodarstwach domowych ogółem na 1 mieszkańca (w m ³)	Połączenia prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania (w szt.)
Gmina Wielkie Oczy	68,2	3.376	37,4	974
Powiat lubaczowski	568,1	51.104	27,4	11.818
Województwo podkarpackie	14.192,3	1.633.087	22,3	315.375

Opracowanie na podstawie danych GUS

Porównując wskaźniki zwodociągowania należy zauważyć dość sporą zależność w zużyciu wody na 1 mieszkańca pomiędzy gminą, powiatem i województwem. Wskaźnik ten jest wyższy w gminie Wielkie Oczy o 10 m³ niż w powiecie lubaczowskim i o ponad 15 m³ niż w całym województwie podkarpackim. Sytuacja ta jest spowodowana zapewne wykorzystywaniem zasobów wodnych do utrzymania i obsługi zarówno gospodarstw domowych jak i rolnych – jak wcześniej wspomniano znaczna część mieszkańców trudni się rolnictwem.

Woda z której korzystają mieszkańcy gminy pobierana jest ze studni głębinowych. W 2012 r. rozbudowano sieć wodociągową o 0,2 km.

5.2. Sieć gazowa

Tereny gminy Wielkie Oczy są częściowo zgazyfikowane. Gazem ziemnym zasilane są miejscowości:

- Wielkie Oczy,
- Łukawiec,
- Majdan Lipowiecki,
- Żmijowiska,
- Skolin.

Rozdzielnia gazu znajduje się w Lubaczowie. Poniższa tabela przedstawia dane dotyczące sieci gazowej w skali gminy, powiatu i województwa w 2013 roku.

Tabela 27. Wskaźniki charakteryzujące sieć gazową

	Sieć gazowa	
	Długość czynnej sieci gazowej (w m)	Ludność korzystająca z sieci gazowej
Gmina Wielkie Oczy	38.729	1.210
Powiat lubaczowski	477.082	23.164
Województwo podkarpackie	18.924.362	1.545.491

Opracowanie na podstawie danych GUS

Sieć gazowa na terenach gminy Wielkie Oczy od lat nie była rozbudowywana. Gazociąg obsługuje 31% ogółu gospodarstw domowych. W całym powiecie lubaczowskim z dostępu do sieci gazowej korzysta 40,6% populacji. Natomiast w skali województwa zgazyfikowanych zostało 72,5% mieszkańców.

5.3. Sieć kanalizacyjna

Gmina Wielkie Oczy nie posiada kanalizacji ogólnospławnej ani oczyszczalni ścieków. Odprowadzanie zanieczyszczeń odbywa się za pomocą zbiorników bezodpływowych. Jak wynika z informacji Głównego Urzędu Statystycznego takich zbiorników zlokalizowanych na terenie gminy jest 755 (stan na 2013 r.). Potrzeba skanalizowania tego obszaru jest konieczna bowiem dotychczasowy sposób odprowadzania ścieków bardzo niekorzystnie wpływa na środowisko naturalne. Zanieczyszczenia nie są neutralizowane w oczyszczalni ścieków lecz wylewana na pola i do okolicznych rowów. Takie rozwiązanie ma katastrofalny wpływ na stan wód gruntowych oraz cieków wodnych.

Tabela 28. Wskaźniki charakteryzujące sieć kanalizacyjną

Liczba oczyszczalni ścieków w gminie w 2013 r.	0
Liczba ludności korzystających z oczyszczalni ścieków w gminie	0
w powiecie	39382
Gromadzenie i wywóz nieczystości ciekłych w 2013 r. zbiorniki bezodpływowe	755
oczyszczalnie przydomowe	0

Opracowanie na podstawie danych GUS, Statystyczne Vademecum Samorządowca 2014

W województwie podkarpackim sieć kanalizacyjna jest z roku na rok systematycznie rozbudowywana co przedstawia poniższa tabela:

Tabela 29. Rozwój sieci kanalizacyjnej w województwie podkarpackim

Długość sieci kanalizacyjnej			
2010	2011	2012	2013
12.414,9	13.780,0	14.482,4	15.073,9

Opracowanie na podstawie danych GUS

5.4. Gospodarka odpadami

W gminie organizowany jest wywóz odpadów. Zbiórka jest dokonywana od listopada 2001 r. Od stycznia 2007 r. prowadzona jest korzystna dla środowiska zbiórka selektywna, dzięki której odpady mogą zostać poddane procesowi recyklingu czyli wykorzystania do produkcji nowych materiałów – zmniejsza się przez to zużycie nowych surowców, oszczędza się wodę i energię oraz ogranicza powstawanie odpadów.

5.5. Sieć komunikacyjna

Powierzchnię gminy pokrywa sieć dróg powiatowych, gminnych oraz wewnętrznych. Na terenie gminy Wielkie Oczy nie ma dróg krajowych ani wojewódzkich. Drogi gminne mają przede wszystkim znaczenie lokalne, uzupełniają one drogi powiatowe i pozwalają skomunikować ze sobą różne obszary regionu. Drogi wewnętrzne stanowią głównie dojazdy do gruntów i obiektów użytkowych.

W 2013 przeprowadzono sporo inwestycji mających na celu przebudowę, a co za tym idzie poprawę jakości dróg gminnych, a tym samym warunków życia mieszkańców. W tym samym roku w gminie powstały też nowe chodniki, co korzystnie wpłynęło na poprawę bezpieczeństwa mieszkańców. Znaczna część kosztów tych przekształceń została pokryta z budżetu Województwa Podkarpackiego. Wykonano m.in. odcinki:

- Bihale – Glinki - jest to 1,5 km nowo przebudowanej drogi,
- Skolin – Czaplaki - odcinek od 1,5 km,
- droga do Wólki Żmijowskiej - 1700 m nawierzchni,
- droga do kościoła w Kobylnicy Wołoskiej - 138 m,
- droga do cmentarza w Potoku Jaworowskim,

Gmina posiada coraz słabszą sieć połączeń autobusowych (PKS) z Lubaczowem, którymi młodzież dojeżdża do szkół średnich. Z roku na rok tych kursów jest coraz mniej. W ubiegłych latach można było skorzystać z nieistniejących już kursów do Jarosławia czy Przemysła. Obecnie gmina nie dysponuje połączeniem komunikacyjnym z innymi miastami niż wymieniony Lubaczów. W zakresie transportu publicznego terenów gminy nie obsługuje inny przewoźnik niż PKS, przez jej obszar nie przechodzą też żadne tory kolejowe.

6. Inwestycje zrealizowane w gminie Wielkie Oczy przy udziale środków zewnętrznych:

Źródło środków	Zadanie/Projekt	Kwota dofinansowania
Rok 2009		
PROW na lata 2007-2013 Odnowa i Rozwój Wsi Działanie 313, 322,232	Rozbudowa i ukształtowanie centrum wsi Wielkie Oczy poprzez budowę chodników, parkingów, oświetlenia, remont świetlicy wiejskiej oraz otoczenia Wiejskiego Domu Kultury	433.439,71 zł
Lata 2010-2012		
RPO Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013, Marszałek Województwa Podkarpackiego	Budowa Kompleksu Rekreacyjno – Sportowego w Wielkich Oczach. Budowa trybun na kompleksie	1.808.247,78 zł 85.379,70 zł
Lata 2010-2013		
PROW na lata 2007-2013 Odnowa i Rozwój Wsi, Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego, Wojewódzki Konserwator Zabytków	Remont i adaptacja byłej synagogi na Gminną Bibliotekę Publiczną w Wielkich Oczach	około 800.000,00 zł
Lata 2011-2012		
PROW na lata 2007-2013 Odnowa i Rozwój Wsi Działanie 413	Przebudowa chodników i parkingów oraz budowa oświetlenia ulicznego w miejscowościach: Skolin, Potok Jaworowski, Kobylnica Wołoska, Kobylnica Ruska, Wielkie Oczy, Łukawiec, Bihale, Majdan Lipowiecki	500.308,79 zł
Rok 2012		
Podkarpacki Urząd Wojewódzki	Remonty oraz przebudowa dróg gminnych	595.224,00 zł
Podkarpacki Urząd Wojewódzki Program Radosna Szkoła	Budowa szkolnych placów zabaw przy Zespołach Szkół Publicznych w Wielkich Oczach i w Łukawcu	254.372,96 zł
Dotacja ZG ZOSP RP w Warszawie, Dotacja WFOŚiGW w Rzeszowie	Zakup lekkiego wozu strażackiego dla OSP Wielkie Oczy	143.000,00 zł
Program Operacyjny Kapitał Ludzki VII	Czas na aktywność w Gminie Wielkie Oczy	115.657,00 zł
Poddziałanie 9.1.1. Wyrównywanie szans	Indywidualizacja procesu nauczania i wychowania	59.340,24 zł

edukacyjnych uczniów z grup o utrudnionym dostępie do edukacji oraz zmniejszanie różnic w jakości usług edukacyjnych Priorytetu IX Rozwój wykształcenia	uczniów klas I-III szkół podstawowych w Gminie Wielkie Oczy	
Rok 2013		
Dotacja z ZG ZOSP RP w Warszawie, Dotacja WFOŚiGW w Rzeszowie	Zakup lekkiego wozu strażackiego dla OSP Łukawiec	124.500,00 zł
Wojewoda Podkarpacki w ramach „Narodowego Programu Przebudowy Dróg Lokalnych – Etap II Bezpieczeństwo – Dostępność - Rozwój” oraz Nadleśnictwo Jarosław	Przebudowa drogi gminnej Bihale – Glinki	411.000,00 zł
Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego w ramach Osi Priorytetowej 2 „Infrastruktura Techniczna” z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013	Podniesienie efektywności zarządzania energią w wybranych budynkach użyteczności publicznej w Gminie Wielkie Oczy	1.600.000,00 zł
Wojewoda Podkarpacki w ramach programu usuwania skutków klęsk żywiołowych , Powiat Lubaczowski	Odbudowa drogi powiatowej nr 2606R Wielkie Oczy – Żmijowiska – Wólka Żmijowska	793.379,16 zł
Program Operacyjny Kapitał Ludzki, Priorytet IX „Rozwój Wykształcenia i Kompetencji w Regionach” Poddziałanie 9.1.1 Zmniejszenie nierówności w stopniu upowszechnienia edukacji przedszkolnej	Nasze kolorowe przedszkola	320.000,00 zł
Program Operacyjny Kapitał Ludzki 2007-2013, Priorytet IX, Dział 9.1, Poddziałanie 9.1.2	Indywidualizacja procesu nauczania i wychowania uczniów klas I-III szkół podstawowych w Gminie Wielkie Oczy	60.000,00 zł
Dotacja z ZG ZOSP RP w Warszawie, Dotacja WFOŚiGW w Rzeszowie, Dotacja Komendanta Głównego PSP w Rzeszowie	Zakup zestawu narzędzi ratownictwa technicznego dla OSP Wielkie Oczy	55.000,00 zł
Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka 2007-2013. Oś priorytetowa 8 Społeczeństwo informacyjne – zwiększenie innowacyjności gospodarki	„Przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu – eInclusion”	795.380,00 zł

7. Analiza SWOT

Priorytetowym narzędziem stosowanym w analizie strategicznej jest analiza SWOT. Służy ona do porządkowania informacji i bywa używana we wszelkich obszarach planowania strategicznego jako uniwersalny instrument pierwszego etapu analizy strategicznej.

Nazwa SWOT pochodzi z języka angielskiego. Technika analityczna SWOT polega na posegregowaniu posiadanych informacji na cztery grupy (cztery kategorie czynników strategicznych):

- **S** (*Strengths*) – mocne strony: wszystko to, co stanowi atut, przewagę, zaletę przedmiotu analizy,
- **W** (*Weaknesses*) – słabe strony: wszystko to, co stanowi słabość, barierę, wadę przedmiotu analizy,
- **O** (*Opportunities*) – szanse: wszystko to, co stwarza dla przedmiotu analizy szansę korzystnej zmiany,
- **T** (*Threats*) – zagrożenia: wszystko to, co stwarza dla przedmiotu analizy niebezpieczeństwo zmiany niekorzystnej.

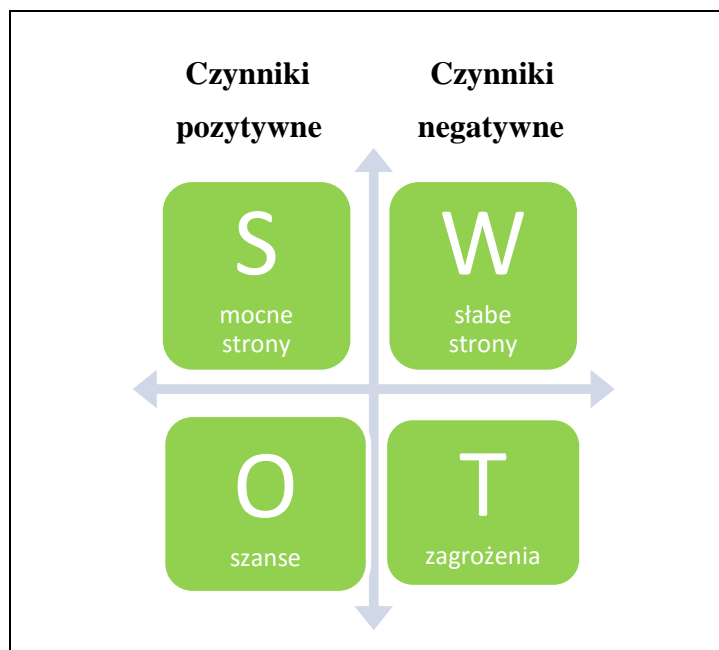
W analizie SWOT lewa strona zawiera dwie kategorie czynników pozytywnych, natomiast prawa – dwie kategorie czynników negatywnych.

Mocne i słabe strony odpowiadają wymiarowi wewnętrznych cech gminy, natomiast szanse i zagrożenia stanowią aspekty związane z jej toczeniem regionalnym.

S	Silne strony	Zasoby wewnętrzne
W	Słabe strony	
O	Szanse	Otoczenie
T	Zagrożenia	

Istotnym elementem umożliwiającym budowanie strategii jest potencjał. Słabości stanowią ograniczenia i problemy do pokonania. Zagrożeniami są możliwości niechcianego rozwoju czynników zewnętrznych. Szanse to wsparcie dla lokalnej polityki i jej celów.

Po zakończeniu analiza SWOT precyzuje, co może pomóc w realizacji celów (mocne strony lub szanse), bądź co może stanowić przeszkodę, którą należy przezwyciężyć lub zredukować w celu osiągnięcia pożądanego efektu (słabe strony lub zagrożenia).

Analiza została wykonana w oparciu o informacje oraz dane przedstawione w poniższej części strategii i centralizuje się na kwestiach istotnych z punktu widzenia teraźniejszego stanu i przyszłego rozwoju gminy, tj.:

- Położenie geograficzne i środowisko naturalne,
- Sytuacja społeczna i kulturowa,
- Warunki socjalno – bytowe,
- Gospodarka i rolnictwo,
- Zagospodarowanie przestrzenne i infrastruktura techniczna,
- Potencjał innowacyjny.

7.1. Położenie geograficzne i środowisko naturalne

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Czyste środowisko naturalne, ➤ Zróżnicowanie przyrodnicze, ➤ Złoża surowców naturalnych, ➤ Możliwość zagospodarowania zasobów naturalnych i przestrzeni na cele rekreacyjno–wypoczynkowe, ➤ Potencjał do wytworzenia energii ze źródeł odnawialnych, ➤ Występowanie obszarów chronionych, ➤ Wysoki stopień lesistości, ➤ Duża liczba zabytków, ➤ Przygraniczne położenie. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Peryferyjność – niekorzystne położenie względem ośrodków miejskich, ➤ Brak oczyszczalni ścieków i kanalizacji, ➤ Niedostateczne wykorzystanie zasobów naturalnych, ➤ Brak dobrych połączeń transportowych, ➤ Słabo rozwinięta turystyka i agroturystyka, ➤ Zanieczyszczenie środowiska w wyniku opalania budynków węglem i odpadami komunalnymi.

SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Stworzenie bazy pod rozwój agroturystyki, ➤ Stworzenie infrastruktury w oparciu o istniejące zabytki, ➤ Wykorzystanie warunków przyrodniczych do produkcji energii, ➤ Dążenie do osiągnięcia standardów ekologicznych oraz utrzymania cennych przyrodniczo obiektów i obszarów. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Wykluczenie wynikające z peryferyjnego położenia, ➤ Transgraniczne zanieczyszczenie wód i powietrza, ➤ Wzrost zanieczyszczenia środowiska spowodowany brakiem kanalizacji, ➤ Zbyt mała pomoc finansowa ze źródeł zewnętrznych dla projektów z dziedziny ochrony środowiska i energetyki.

7.2. Sytuacja społeczna i kulturowa

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Aktywność społeczna mieszkańców gminy, ➤ Wzrost liczby osób posiadających wyższe wykształcenie, ➤ Wzrastająca liczba osób w wieku produkcyjnym, ➤ Zasoby obiektów o pokaźnych walorach historycznych i krajobrazowych, oraz zasoby architektury sakralnej. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Wysoka stopa bezrobocia, ➤ Wysoki odsetek zatrudnionych w rolnictwie – ukryte bezrobocie, ➤ Niski poziom życia mieszkańców – niski poziom płac, duża liczba osób korzystających z systemu pomocy społecznej, ➤ Niska aktywność osób dorosłych w zakresie kształcenia i doskonalenia zawodowego, ➤ Duża liczba osób emigrujących tymczasowo za granicę w celach zarobkowych, ➤ Zaniedbania w zakresie renowacji i konserwacji zabytków.
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Podniesienie poziomu wykształcenia mieszkańców, ➤ Wzrost aktywności społecznej mieszkańców, ➤ Aktywizacja zawodowa mieszkańców, ➤ Pobudzenie czynników kulturotwórczych. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Starzenie się społeczeństwa, ➤ Wzmożona emigracja ludności, ➤ Utrzymujące się bezrobocie oraz brak możliwości na poprawę jakości życia na obszarach peryferyjnych, ➤ Niski popyt wewnętrzny ukształtowany przez niskie dochody ludności.

7.3. Warunki socjalno – bytowe

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Dostęp do edukacji na poziomie podstawowym i gimnazjalnym, ➤ Dobrze rozwinięta infrastruktura oświatowa, ➤ Dostęp do bibliotek, ➤ Aktywność klubów sportowych, ➤ Dostęp do Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej, ➤ Dostęp do placówek służby zdrowia, ➤ Dostęp do ofert nabycia działek budowlanych. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Niska eksploatacja funkcji placówek kulturalno – oświatowych, ➤ Brak projektów związanych z zagospodarowaniem czasu dzieci i młodzieży.
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Wzmocnienie aktywności społecznej mieszkańców gminy, ➤ Podniesienie poziomu usług medycznych. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Niedostateczna opieka zdrowotna na terenie gminy

7.4. Gospodarka i rolnictwo

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Dobre warunki do rozwoju rolnictwa, ➤ Potencjał produkcyjny gospodarstw rolnych, ➤ Wdrażanie produkcji ekologicznej, ➤ Możliwość wytwarzania produktów do wyrobu biomasy, ➤ Zawiązanie grupy producenckiej, ➤ Atrakcyjne warunki sprzyjające rozwojowi rekreacji, turystyki i wypoczynku oraz związanej z nimi działalności gospodarczej. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Rozdrobnienie gospodarstw rolnych, ➤ Dominacja gospodarstw rodzinnych oraz niska konkurencyjność gospodarki rolnej, ➤ Brak zakładów produkcyjnych i przetwórczych, ➤ Oddalenie od głównych szlaków komunikacyjnych, ➤ Niska liczba podmiotów gospodarczych, ➤ Brak zainteresowania ze strony zewnętrznych inwestorów, ➤ Braki w infrastrukturze turystycznej.
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Potencjał produkcyjny gospodarstw rolnych, ➤ Rozwój turystyki i rekreacji, ➤ Wsparcie dla młodych rolników, 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Niski stopień nakładów inwestycyjnych, ➤ Wzrost cen środków produkcji rolnej, ➤ Niestabilny rynek produktów rolnych

<ul style="list-style-type: none"> ➤ Intensyfikacja działań związanych z rozwojem regionalnym, ➤ Specyfikacja produkcji rolniczej, ➤ Pozaprodukcyjne funkcje rolnictwa generujące nowe miejsca pracy – wielofunkcyjny rozwój wsi. 	(cena zbytu, dystrybucja),
--	----------------------------

7.5. Zagospodarowanie przestrzenne i infrastruktura techniczna

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Gazociąg, ➤ Wysoki stopień pokrycia siecią wodociągową, ➤ Dostępność terenów inwestycyjnych m.in. pod budownictwo mieszkaniowe, działalność gospodarczą. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Niski poziom zagospodarowania turystycznego, ➤ Niski wskaźnik urbanizacji, ➤ Zagrożenie wykluczeniem cyfrowym, ➤ Niezadowalający stan dróg, ➤ Brak kanalizacji, ➤ Brak oczyszczalni ścieków.
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Wzrost atrakcyjności regionu jako miejsca alokacji inwestycji i kapitału, ➤ Poprawa jakości dróg, ➤ Budowa sieci kanalizacyjnej, ➤ Budowa oczyszczalni ścieków. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Zapóźnienie cywilizacyjne, ➤ Niebezpieczeństwo dla stanu środowiska naturalnego, ➤ Przeszkody dla rozwoju technik społeczeństwa informacyjnego.

7.6. Potencjał innowacyjny

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Znaczący poziom kapitału intelektualnego, ➤ Rosnący poziom wykształcenia społeczeństwa, 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Niski potencjał innowacyjny przedsiębiorstw, ➤ Niewielki potencjał technologiczny – region słabo rozwinięty gospodarczo, ➤ Niski poziom innowacyjności sektora rolno – spożywczego.
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Poziom kapitału intelektualnego 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Wysokie koszty wdrażania innowacji, ➤ Odpływ odpowiednio wykwalifikowanej kadry do ośrodków miejskich i w rezultacie problem z jej pozyskaniem.

8. Obszary problemowe

Niski potencjał rozwojowy gminy bierze się z problemów na płaszczyźnie społecznej, gospodarczej oraz dostępności przestrzeni i stanu zagospodarowania. W tabeli poniżej zostały przedstawione obszary problemowe, które stanowią główne bariery rozwojowe oraz czynniki negatywne.

Sfera	Obszary problemowe
Spoleczna	<ul style="list-style-type: none">• Migracje ludzi młodych,• Starzenie się społeczeństwa,• Bezrobocie ukryte w rolnictwie,• Ograniczone możliwości zatrudnienia na wsi,• Brak kwalifikacji mieszkańców zgodnych z potrzebami lokalnej gospodarki.
Gospodarcza	<ul style="list-style-type: none">• Rozdrobnienie gospodarstw rolnych a co za tym idzie osłabienie ich efektywności ekonomicznej oraz konkurencyjności,• Brak inwestycji tworzących nowe miejsca pracy,• Niewielki popyt lokalny na usługi i produkty,• Niski wskaźnik przedsiębiorczości.
Dostępność i stan zagospodarowania	<ul style="list-style-type: none">• Położenie gminy z znacznym oddaleniu od dużych miast oraz od regionalnych ośrodków wzrostu gospodarczego jak i obszarów ich bezpośredniego oddziaływania,• Słabo rozwinięta infrastruktura techniczna,• Słaba atrakcyjność obszaru dla potencjalnych inwestorów (wynikająca z słabo rozwiniętej infrastruktury technicznej),• Słaba jakość sieci infrastruktury drogowej,• Słabo rozwinięta sieć połączeń pasażerskich.

9. Priorytety strategiczne

Strategia rozwoju gminy Wielkie Oczy opierać się będzie na czterech wymiarach, którymi są:

- społeczeństwo,
- rolnictwo,
- turystyka,
- infrastruktura i środowisko.

Operatywne działania w tych obszarach dają szansę wykorzystania atutów i mocnych stron gminy oraz przyczynią się do poprawy stanu bieżącego w obszarach problemowych.

Priorytet strategiczny: społeczeństwo

Jeden z podstawowych kierunków powinien stanowić rozwój zasobów ludzkich poprzez otwarcie na zmiany oraz innowacje jak również pobudzenie aktywności mieszkańców. Wspomnianą aktywność na płaszczyźnie społecznej należy rozumieć jako chęć kształcenia oraz podnoszenia kwalifikacji jak również chęć podejmowania ryzyka zawodowego.

Aktywizacja rynku pracy oraz integracja społeczna i gospodarcza powinna stanowić odpowiedź na migracje ludzi młodych i wykształconych jak również na inne niekorzystne przemiany demograficzne.

Priorytet strategiczny: rolnictwo

Rolnictwo jest głównym obszarem aktywności gospodarczej gminy. Sferę tę należy modernizować poprzez rozwój rolnictwa towarowego jak i ekologicznego oraz produkcji zdrowej żywności.

Możliwością wykorzystania potencjału gminy w tym obszarze powinno być wsparcie rozwoju nowoczesnej produkcji rolnej oraz produkcji na cele energetyczne. Ważnym aspektem jest nawiązanie współpracy pomiędzy producentami rolnymi, pozyskanie funduszy zewnętrznych oraz wykorzystanie transgranicznego położenia w sąsiedztwie Ukrainy – rynku zbytu i handlu przygranicznego. Istotny element zmian powinna stanowić koncepcja wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich, która polega na tworzeniu nowych miejsc pracy w przetwórstwie rolno-spożywczym, obsłudze rolnictwa, produkcji, usługach i handlu.

Priorytet strategiczny: turystyka

Turystyka i agroturystyka wiejska pozwalają na wykorzystanie zasobów i walorów wsi. Pobudzenie ruchu turystycznego należy powiązać ze wzrostem zainteresowania miejscowymi zabytkami architektury oraz tradycją co sprzyja podtrzymaniu dziedzictwa kulturowego. Podwaliny dla rozwoju turystyki stanowią czysty klimat, walory krajobrazowe oraz atrakcje kulturowe.

Priorytet strategiczny: infrastruktura i środowisko

Podstawowym czynnikiem aktywizującym postęp społeczno-gospodarczy jest stopień nasycenia infrastrukturą, jest to jeden z wyznaczników jakości życia. Zapotrzebowanie infrastrukturalne jest duże.

Rozwój systemów telekomunikacyjnych ma znaczny wpływ na zwiększenie konkurencyjności lokalnej gospodarki poprzez dostęp do innowacji oraz usług świadczonych drogą elektroniczną.

Na płaszczyźnie infrastruktury energetycznej należy skoncentrować się głównie na dwóch zagadnieniach: systematycznym zwiększaniu efektywności systemów energetycznych oraz na rosnącym udziale odnawialnych źródeł energii (OZE) w dywersyfikacji wykorzystywania źródeł energii.

Istotną kwestię stanowi dążenie do uporządkowania gospodarki wodno – ściekowej czyli inwestycje chroniące przed zanieczyszczeniami gleby i wody oraz powietrza poprzez ograniczenie tzw. „niskiej emisji”.

Priorytet I. Społeczeństwo

Cel strategiczny 1. Integracja lokalnych społeczności i aktywizacja mieszkańców do działania

Cel operacyjny 1.1. Podniesienie standardów edukacyjnych	
Kierunek	Działania
Budowa, rozbudowa i modernizacja placówek oświatowych	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Modernizacja energetyczna budynków oświatowych wraz z wymianą wyposażenia tych obiektów na energooszczędne, ✓ Pełna komputeryzacja placówek oświatowych oraz wyposażenie w pozostałe środki multimedialne, ✓ Rozbudowa infrastruktury przedszkolnej i jej wyposażenie, ✓ Budowa i modernizacja obiektów służących wzmacnianiu sprawności fizycznej uczniów oraz wyposażenie tych obiektów.
Stworzenie optymalnych warunków rozwoju dla dzieci i młodzieży	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Utworzenie nowoczesnych pracowni przedmiotowych, ✓ Zwiększenie dostępu do nauki języków obcych, ✓ Rozszerzenie oferty zajęć pozalekcyjnych, ✓ Opracowanie i wdrożenie nowoczesnych, autorskich programów edukacyjnych.

Cel operacyjny 1.2. Aktywizacja zawodowa i społeczna	
Kierunek	Działania
Wzmocnienie zasobów ludzkich	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Zbieranie danych i tworzenie dostępnych baz z zakresu działań edukacyjnych i innych przedsięwzięć służących podnoszeniu kwalifikacji mieszkańców ✓ Opracowanie systemu doradztwa i ułatwień dla osób zakładających własną działalność gospodarczą, ✓ Organizacja szkoleń (warsztatów, wykładów) kierunkowych dla mieszkańców w oparciu o diagnozę potrzeb, ✓ Współpraca z Urzędem Pracy w celu wspierania systemu edukacji i przekwalifikowania zawodowego mieszkańców.

<p>Pobudzenie aktywności obywatelskiej i społecznej mieszkańców</p>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Intensyfikacja współpracy LGD, ✓ Wspieranie rozwoju organizacji społecznych prowadzących działalność na rzecz gminy i jej mieszkańców oraz umocnienia tożsamości regionalnej, ✓ Wspieranie powstawania i funkcjonowania organizacji pozarządowych i ścisła współpraca z nimi, ✓ Tworzenie wspólnych systemów działań o charakterze doradczym i inicjatywnym, ✓ Tworzenie systemu monitorowania potrzeb społecznych opartego na ścisłej współpracy władz samorządowych i organizacji społecznych, ✓ Tworzenie Klubów Seniora oraz wspieranie innych form aktywności osób w wieku senioralnym.
---	---

Cel operacyjny 1.3. Współpraca międzynarodowa i partnerstwo	
Kierunek	Działania
<p>Zainicjowanie i wzmacnianie współpracy przy lokalnych działaniach społecznych</p>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Tworzenie i wzmacnianie związków partnerskich z samorządami państw należących do Unii Europejskiej oraz z Ukrainą, ✓ Współpraca pomiędzy lokalnymi samorządami na poziomie gmin i regionów, ✓ Organizacja wymiany młodzieży oraz członków organizacji pozarządowych, ✓ Realizacja wspólnych projektów współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej.

Priorytet II. Rolnictwo

Cel strategiczny 2. Rozwój postaw gospodarczych w oparciu o potencjał rolnictwa i przestrzeń

Cel operacyjny 2.1. Pobudzenie sektora rolniczego w kierunku podnoszenia konkurencyjności i opłacalności produkcji	
Kierunek	Działania
<p>Uporządkowanie przestrzeni obszarów rolnych</p>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Inicjowanie i wspieranie projektów z zakresu zagospodarowania przestrzeni rolnej.
<p>Aktywizacja gospodarcza na terenach rolniczych</p>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Rozwój doradztwa rolniczego, ✓ Wsparcie instytucji otoczenia rolnictwa, w szczególności grup producenckich, ✓ Propagowanie innowacyjnych rozwiązań w produkcji rolnej oraz nowoczesnych metod upraw i hodowli.

Cel operacyjny 2.2. Budowa specjalizacji terytorialnej – kreowanie produktów lokalnych i rozwój upraw energetycznych	
Kierunek	Działania
Wzmocnienie rolnictwa w produkcji zdrowej żywności	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Wsparcie szkoleniowe i doradcze dla rolników w zakresie produkcji zdrowej żywności, ✓ Koordynacja przepływu informacji handlowej w celu zacieśnienia współpracy producentów i odbiorców żywności ekologicznej.
Rozwój rynku żywności tradycyjnej, regionalnej i lokalnej	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Identyfikacja produktów żywnościowych wytwarzanych metodą tradycyjną, ✓ Realizacja spotkań informacyjnych oraz szkoleniowych na temat uwarunkowań formalno – prawnych i organizacyjnych dla producentów żywności, ✓ Wsparcie uczestnictwa lokalnych produktów w różnych imprezach promujących (festyny, dożynki, imprezy okolicznościowe, wydarzenia targowe i wystawiennicze), ✓ Wykreowanie marek produktów lokalnych.
Wsparcie dla rozwoju upraw energetycznych	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Organizacja szkoleń z zakresu produkcji biomasy, ✓ Montaż kotłowni na biomasę.

Cel operacyjny 2.3. Rozwój przedsiębiorczości lokalnej oraz wzrost atrakcyjności inwestycyjnej	
Kierunek	Działania
Tworzenie możliwości do inwestowania	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Przygotowanie terenów inwestycyjnych pod działalność gospodarczą, ✓ Promocja potencjału gospodarczego, ✓ Doskonalenie standardów obsługi inwestorów.
Działania na rzecz lokalnej przedsiębiorczości	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Pomoc w zakładaniu nowych firm, ✓ Współpraca z Instytucjami Otoczenia Biznesu (IOB) w zakresie poszerzania oferty szkoleń, informacji i doradztwa dla lokalnych przedsiębiorców – nowa perspektywa finansowa UE 2014-2020, ✓ Upowszechnienie informacji na temat dostępnych narzędzi finansowych oraz możliwości pozyskania dofinansowania.

Priorytet III. Turystyka

Cel strategiczny 3. Rozwój i promocja gminy w oparciu o zasoby dziedzictwa kulturowego, tradycję i przyrodę

Cel operacyjny 3.1. Ochrona dziedzictwa kulturowego	
Kierunek	Działania
Rewitalizacja obiektów zabytkowych	<ul style="list-style-type: none">✓ Rewitalizacja zabytkowych obiektów dziedzictwa kulturowego wraz z ich otoczeniem,✓ Adaptacja obiektów zabytkowych do funkcji użytkowych,✓ Oznakowanie i wydanie publikacji o obiektach zabytkowych,✓ Renowacja przydrożnych kapliczek i krzyży✓ Rewitalizacja zabytkowych parków.

Cel operacyjny 3.2. Wykorzystanie walorów środowiska przyrodniczego i kulturowego dla celów rekreacyjnych i turystycznych.	
Rozwój oferty kulturalnej i organizacji czasu wolnego	
Kierunek	Działania
Poprawa standardów lokalnej infrastruktury sportowej i rekreacyjnej	<ul style="list-style-type: none">✓ Urządzenie szlaków turystycznych, w tym ścieżek dydaktyczno – przyrodniczych i historycznych,✓ Rozbudowa kompleksów aktywnego wypoczynku o m.in. boiska wielofunkcyjne, place zabaw, itp.,✓ Modernizacja boisk sportowych,✓ Wykorzystanie zaplecza sportowego do pobudzenie aktywności sportowej mieszkańców.
Podniesienie jakości i wzbogacenie oferty kulturalno – rozrywkowej	<ul style="list-style-type: none">✓ Modernizacja energetyczna budynków wiejskich domów kultury i świetlic,✓ Inicjowanie współpracy na rzecz cyklicznych imprez kulturalnych i turystycznych,✓ Organizacja wydarzeń kulturalnych o zasięgu ponadregionalnym,✓ Opracowanie i rozwój turystyki z gminami partnerskimi.

Cel operacyjny 3.3. Odnowa wsi i zachowanie tradycji lokalnej	
Kierunek	Działania
Poprawa wizerunku wsi	<ul style="list-style-type: none">✓ Tworzenie wiosek tematycznych,✓ Rewitalizacja rynków, zabytkowych parków oraz centrum miejscowości,✓ Wyposażenie w elementy małej architektury,✓ Budowa, przebudowa i modernizacja chodników,

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Budowa i przebudowa dróg gminnych, ✓ Budowa i modernizacja remiz strażackich, ✓ Aktywizowanie mieszkańców w zakresie dbałości o estetykę domów i ich otoczenia, ✓ Rozbudowa i modernizacja oświetlenia ulicznego, ✓ Odbudowa, rozbudowa i modernizacja zbiorników wodnych, ✓ Przebudowa i modernizacja cieków wodnych.
Zachowanie i utrwalanie tradycji lokalnej i regionalnej	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Wspieranie lokalnych twórców i artystów, ✓ Wspieranie działalności zespołów folklorystycznych, ✓ Wspieranie Kół Gospodyń Wiejskich, ✓ Wsparcie organizacji pozarządowych zajmujących się utrwalaniem tradycji lokalnej.
Wsparcie rozwoju agroturystyki	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Promocja gospodarstw agroturystycznych, ✓ Pomoc w zakładaniu nowych gospodarstw agroturystycznych – doradztwo na temat źródeł dofinansowania.

Cel operacyjny 3.4. Wzmocnienie promocji	
Kierunek	Działania
Wzmożona informacja i współpraca	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Współpraca z mediami lokalnymi i regionalnymi w zakresie promocji atrakcji turystycznych i wydarzeń kulturalnych, ✓ Rozbudowa punktów informacji turystycznej, ✓ Stworzenie strony internetowej promującej walory przyrodnicze i kulturowe oraz zabytki regionu, ✓ Wydanie informatorów turystycznych o regionie, ✓ Tworzenie wortali turystycznych.

Priorytet IV. Infrastruktura i środowisko

Cel strategiczny 4. Wzmocnienie pozycji konkurencyjnej gminy

Cel operacyjny 4.1. Infrastruktura dla dostępności komunikacyjnej	
Kierunek	Działania
Modernizacja gminnego systemu komunikacji transportowej	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Budowa, modernizacja i przebudowa dróg gminnych, ✓ Budowa i modernizacja ciągów pieszych oraz rowerowych o charakterze komunikacyjnym, ✓ Realizacja projektów infrastrukturalnych w kierunku poprawy bezpieczeństwa w ruchu drogowym.
Rozwój sieci dróg ponadlokalnych	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Współpraca z zarządcami dróg w zakresie poprawy standardu i zwiększenia zewnętrznej dostępności komunikacyjnej gminy, ✓ Współpraca w zakresie inwestycji na drogach lokalnych

	stanowiących połączenie z siecią TEN-T oraz przejściami granicznymi.
--	--

Cel operacyjny 4.2. Rozwój społeczeństwa informacyjnego	
Kierunek	Działania
Rozwój infrastruktury teleinformatycznej	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Rozbudowa infrastruktury teleinformatycznej, ✓ Tworzenie publicznych punktów dostępu do Internetu.
Sprawność administracyjna	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Doskonalenie kompetencji kadr administracji samorządowej (szkolenia, warsztaty).

Cel operacyjny 4.3. Bezpieczeństwo i efektywność energetyczna	
Kierunek	Działania
Racjonalne wykorzystanie surowców energetycznych	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Modernizacja energetyczna budynków użyteczności publicznej wchodzących w skład zasobów gminnych, ✓ Opracowanie i wdrożenie programów ograniczenia „niskiej emisji”, ✓ Wykorzystanie energii pochodzącej z odnawialnych źródeł.
Bezpieczeństwo elektroenergetyczne	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Koordynacja działań służącym modernizacji infrastruktury elektroenergetycznej, ✓ Budowa, przebudowa i modernizacja systemu oświetlenia ulicznego.
Dywersyfikacja źródeł energii	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Ocena potencjału oraz wsparcie budowy infrastruktury z zakresu odnawialnych źródeł energii.

Cel operacyjny 4.4. Wspieranie inwestycji z zakresu gospodarki wodno – ściekowej oraz pozostałej infrastruktury komunalnej	
Kierunek	Działania
Poprawa stanu wyposażenia w infrastrukturę podstawową	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Budowa kanalizacji wiejskiej, ✓ Modernizacja oraz rozbudowa systemu sieci wodociągowej, ✓ Budowa indywidualnych i grupowych przydomowych oczyszczalni ścieków.

Cel operacyjny 4.5. Wspieranie inwestycji z zakresu ochrony przeciwpożarowej	
Kierunek	Działania
Poprawa stanu wyposażenia w infrastrukturę podstawową	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Budowa oraz modernizacja remiz strażackich, ✓ Zakup samochodów strażackich oraz innego sprzętu służącego ochronie przeciwpożarowej,

	✓ Organizowanie szkoleń i warsztatów.
--	---------------------------------------

10. Monitoring strategii

Istotnym wymogiem stawianym dokumentom strategicznym jest wewnętrzny system monitorowania. Monitoring i ewaluacja są podstawowymi elementami procesu planowania strategicznego. Gromadzenie danych, ich analiza i interpretacja pozwalają ocenić stopień realizacji Strategii Rozwoju Gminy Wielkie Oczy na lata 2015 – 2025 oraz wprowadzić ewentualne zmiany i korekty, a w konsekwencji osiągnąć plan założony w misji.

Celem prowadzenia monitoringu jest zapewnienie maksymalnej efektywności realizacji Strategii poprzez nadzór nad instytucjami odpowiedzialnymi za zarządzanie i wdrażanie poszczególnych celów i zadań, które aby mogły prawidłowo zrealizowane muszą być odpowiednio skontrolowane. Dobrze zaplanowany system monitoringu zapewni możliwość wczesnego wykrycia nieprawidłowości przy realizacji założonych celów czy wydatkowaniu funduszy oraz zabezpieczy ich terminowość.

Strategia jest dokumentem otwartym z uwagi na to, że podczas realizacji może podlegać okresowej ocenie, z której zostaną wysnute wnioski podlegające bieżącemu uwzględnieniu.

Bezpośredni nadzór nad realizacją Strategii należy do władz samorządowych Gminy, a w szczególności do Wójta, który kierując bieżącą działalnością gminy ma największy wpływ początkowo na opracowanie Strategii, następnie na jej wdrożenie, a na końcu na ocenę jej realizacji. Do głównych zadań władz samorządowych będzie należał bezpośredni nadzór nad realizacją poszczególnych celów i zadań ujętych w Strategii Rozwoju Gminy Wielkie Oczy na lata 2015 – 2025.

10.1. Wskaźniki monitoringu

Do skutecznego prowadzenia monitoringu potrzebne będzie gromadzenie i analizowanie odpowiednich informacji związanych z przyjętymi założeniami, parametrami oraz warunkami rozwoju. W tym celu konieczne jest rejestrowanie, analiza i aktualizacja kluczowych uwarunkowań rozwoju, które zapewnią możliwość elastycznego reagowania na zmieniające się uwarunkowania zewnętrzne. Mogą one bowiem spowodować konieczność modyfikacji celów przyjętych w strategii oraz wymuszać zmianę sposobów ich realizacji.

Monitoring pozwoli na uzyskanie konkretnych mierników osiągnięcia założonych w Strategii celów. Wybór właściwych mierzalnych wskaźników sprowadzi się do efektywnego monitorowania procesów wprowadzania Strategii. Ocena postępów we wdrażaniu Strategii będzie oparta o zestaw bazowych kryteriów. Dla usystematyzowania prac nad monitoringiem opracowano listę wybranych rodzajów wskaźników, dostosowując ich charakter do rodzaju monitorowanego celu.

Cel strategiczny	<u>Integracja lokalnych społeczności i aktywizacja mieszkańców do działania</u>
Cel operacyjny	Podniesienie standardów edukacyjnych
Kierunek działania	Budowa, rozbudowa i modernizacja placówek oświatowych
Wskaźnik	- liczba zmodernizowanych pod względem energetycznym budynków oświatowych posiadających energooszczędne wyposażenie, - liczba nowych stanowiska komputerowych,

	<ul style="list-style-type: none"> - liczba rozbudowanych obiektów infrastruktury przedszkolnej, - liczba wybudowanych/rozbudowanych i wyposażonych przyszkolnych obiektów sportowych.
Kierunek działania	Stworzenie optymalnych warunków rozwoju dla dzieci i młodzieży
Wskaźnik	<ul style="list-style-type: none"> - liczba nowoczesnych pracowni przedmiotowych, - liczba godzin zajęć dodatkowych w szkołach, - liczba wdrożonych nowoczesnych programów autorskich.
Cel operacyjny	Aktywizacja zawodowa i społeczna
Kierunek działania	Wzmocnienie zasobów ludzkich
Wskaźnik	- liczba przeprowadzonych szkoleń i warsztatów.
Kierunek działania	Pobudzenie aktywności społecznej i obywatelskiej mieszkańców
Wskaźnik	- liczba zarejestrowanych organizacji społecznych i pozarządowych.
Cel operacyjny	Współpraca międzynarodowa i partnerstwo
Kierunek działania	Zainicjowanie i wzmocnianie współpracy przy lokalnych programach społecznych
Wskaźnik	<ul style="list-style-type: none"> - liczba wspólnych projektów partnerskich, - liczba zorganizowanych wymian zorganizowanych wymian młodzieży, delegacji organów samorządowych czy organizacji społecznych.

Cel strategiczny	<u>Rozwój postaw gospodarczych w oparciu o potencjał rolnictwa i przestrzeń</u>
Cel operacyjny	Pobudzenie sektora rolniczego w kierunku podnoszenia konkurencyjności i opłacalności produkcji
Kierunek działania	Uporządkowanie przestrzeni obszarów rolnych
Wskaźnik	- powierzchnia scalonych gruntów.
Kierunek działania	Aktywizacja gospodarcza na terenach rolniczych
Wskaźnik	- liczba rolników objętych wsparciem doradczym.
Cel operacyjny	Budowa specjalizacji terytorialnej – kreowanie produktów lokalnych i rozwój upraw energetycznych
Kierunek działania	Wzmocnienie rolnictwa w produkcji zdrowej żywności
Wskaźnik	<ul style="list-style-type: none"> - powierzchnia gruntów objętych rolnictwem ekologicznym, - liczba gospodarstw zajmujących się produkcją zdrowej żywności.

Kierunek działania	Rozwój rynku żywności tradycyjnej, regionalnej i lokalnej
Wskaźnik	- liczba zarejestrowanych produktów lokalnych (tradycyjnych).
Kierunek działania	Wsparcie dla rozwoju upraw energetycznych
Wskaźnik	- liczba producentów biomasy.
Cel operacyjny	Rozwój przedsiębiorczości lokalnej oraz wzrost atrakcyjności inwestycyjnej
Kierunek działania	Tworzenie możliwości do inwestowania
Wskaźnik	- powierzchnia terenów pod inwestycje.
Kierunek działania	Działania na rzecz lokalnej przedsiębiorczości
Wskaźnik	- liczba nowych miejsc pracy na terenie gminy, - liczba podmiotów gospodarki narodowej wpisanej do rejestru REGON.

Cel strategiczny	<u>Rozwój i promocja gminy w oparciu o zasoby dziedzictwa kulturowego, tradycje i przyrodę</u>
Cel operacyjny	Ochrona dziedzictwa kulturowego
Kierunek działania	Rewitalizacja obiektów zabytkowych
Wskaźnik	- liczba obiektów poddanych renowacji, - liczba zaadaptowanych obiektów zabytkowych do celów użytkowych, - liczba wydanych publikacji na temat obiektów zabytkowych.
Cel operacyjny	Wykorzystanie walorów środowiska przyrodniczego i kulturowego dla celów rekreacyjnych i turystycznych. Rozwój oferty kulturalnej i organizacji czasu wolnego
Kierunek działania	Poprawa standardów lokalnej infrastruktury sportowej i rekreacyjnej
Wskaźnik	- liczba wytyczonych szlaków turystycznych, - liczba rozbudowanych kompleksów aktywnego wypoczynku m.in. boisk piłkarskich, placów zabaw itp., - liczba zmodernizowanych boisk sportowych, - liczba zorganizowanych rozgrywek sportowych.
Kierunek działania	Podniesienie jakości i wzbogacenie kulturalno - rozrywkowej
Wskaźnik	- liczba zmodernizowanych budynków wiejskich domów kultury i świetlic,

	- liczba zorganizowanych wydarzeń kulturalnych.
Cel operacyjny	Odnowa wsi i zachowanie tradycji lokalnej
Kierunek działania	Poprawa wizerunku wsi
Wskaźnik	- liczba wiosek tematycznych, - liczba zmodernizowanych obiektów małej architektury, - liczba wybudowanych oraz zmodernizowanych remiz strażackich.
Kierunek działania	Zachowanie i utrwalenie tradycji lokalnej i regionalnej
Wskaźnik	- liczba Kół Gospodyń Wiejskich, - liczba zespołów folklorystycznych.
Kierunek działania	Wsparcie rozwoju agroturystyki
Wskaźnik	- liczba gospodarstw agroturystycznych.
Cel operacyjny	Wzmocnienie promocji
Kierunek działania	Wzmocniona informacja i współpraca
Wskaźnik	- liczba nowych informatorów turystycznych o regionie, - liczba nowych tablic informacji turystycznej.

Cel strategiczny	<u>Wzmocnienie pozycji konkurencyjnej gminy</u>
Cel operacyjny	Infrastruktura dla dostępności komunikacyjnej
Kierunek działania	Modernizacja gminnego systemu komunikacji transportowej
Wskaźnik	- liczba kilometrów wyremontowanych dróg gminnych, - liczba kilometrów wybudowanych oraz zmodernizowanych ciągów pieszych oraz rowerowych.
Kierunek działania	Rozwój sieci dróg ponadlokalnych
Wskaźnik	- liczba kilometrów wyremontowanych dróg powiatowych oraz krajowych.
Cel operacyjny	Rozwój społeczeństwa informacyjnego
Kierunek działania	Rozwój infrastruktury teleinformatycznej
Wskaźnik	- liczba gospodarstw domowych posiadających dostęp do Internetu, - liczba nowoutworzonych punktów publicznego dostępu do Internetu.
Kierunek	Sprawność administracyjna

działania	
Wskaźnik	- liczba przeszkolonych pracowników.
Cel operacyjny	Bezpieczeństwo i efektywność energetyczna
Kierunek działania	Racjonalne wykorzystanie surowców energetycznych
Wskaźnik	- liczba budynków poddanych termomodernizacji.
Kierunek działania	Bezpieczeństwo elektroenergetyczne
Wskaźnik	- liczba kilometrów zmodernizowanych linii elektroenergetycznych, - liczba wybudowanych oraz zmodernizowanych punktów oświetlenia ulicznego.
Kierunek działania	Dywersyfikacja źródeł energii
Wskaźnik	- liczba obiektów infrastruktury wykorzystujących odnawialne źródła energii.
Cel operacyjny	Wspieranie inwestycji z zakresu gospodarki wodno – ściekowej oraz pozostałej infrastruktury komunalnej
Kierunek działania	Poprawa stanu wyposażenia w infrastrukturę podstawową
Wskaźnik	- liczba indywidualnych i grupowych przydomowych oczyszczalni ścieków, - długość rozbudowanych i zmodernizowanych sieci wodociągowych, - długość wybudowanej sieci kanalizacyjnej.
Cel operacyjny	Wspieranie inwestycji z zakresu ochrony przeciwpożarowej
Kierunek działania	Poprawa stanu wyposażenia w infrastrukturę podstawową
Wskaźnik	- liczba wybudowanych oraz zmodernizowanych remiz strażackich, - przeprowadzonych szkoleń i warsztatów z zakresu ochrony przeciwpożarowej, - liczba zakupionych samochodów oraz innego sprzętu służącego ochronie przeciwpożarowej.

11. Finansowanie działań

Głównymi środkami finansowania „Strategii Rozwoju Gminy Wielkie Oczy na lata 2015 – 2025” będą:

- środki własne z budżetu gminy,
- środki z budżetu państwa,
- fundusze celowe,
- zewnętrzne środki publiczne pochodzące z programów finansowanych w ramach Unii Europejskiej.

Realizacja planowanych inwestycji będzie możliwa przy pozyskaniu dodatkowych źródeł finansowania w postaci środków zewnętrznych.

Głównym źródłem finansowania części zamierzeń opisanych w niniejszej Strategii Rozwoju będą środki pochodzące z budżetu Unii Europejskiej. Środki pochodzące z budżetu gminy wykorzystane przy współudziale środków europejskich będą stanowić tzw. wkład własny przy współfinansowaniu inwestycji.

Konsekwentna realizacja działań opisanych w Strategii z pewnością przyczyni się do społecznego oraz gospodarczego rozwoju gminy Wielkie Oczy oraz pozytywnie wpłynie na estetykę miejscowości położonych na terenie gminy jak i na poprawę warunków życia mieszkańców.

Spis tabel

Tabela 1. Sołectwa wchodzące w skład gminy Wielkie Oczy wraz z liczbą mieszkańców, powierzchnią oraz gęstością zaludnienia w przeliczeniu na jednego mieszkańca według danych na koniec 2014 roku	8
Tabela 2. Procentowe przedstawienie ludności i powierzchni poszczególnych sołectw w skali gminy Wielkie Oczy	10
Tabela 3. Wybrane pomniki przyrody znajdujące się na terenie gminy Wielki Oczy	12
Tabela 4. Stan populacji gminy Wielkie Oczy i powiatu lubaczowskiego w 2013 roku.....	22
Tabela 5. Liczba ludności gminy w poszczególnych latach.....	23
Tabela 6. Liczba ludności gminy w podziale na grupy wiekowe i płeć (2013 rok)	23
Tabela 7. Wysokość stopy bezrobocia w % dla gminy Wielkie Oczy, powiatu lubaczowskiego i województwa podkarpackiego.....	25
Tabela 8. Dane na temat rynku pracy w 2013 r. dotyczące powiatu lubaczowskiego i gminy Wielkie Oczy	25
Tabela 9. Liczba pracujących mieszkańców gminy w 2013 roku w poszczególnych sektorach gospodarki	26
Tabela 10. Edukacja w poszczególnych latach szkolnych.....	28
Tabela 11. Grupy wiekowe w gminie w 2013 roku	28
Tabela 12. Biblioteki i ich filie w gminie Wielkie Oczy w 2013 r.....	30
Tabela 13. Stan placówek medycznych w 2013 r.....	31
Tabela 14. Ochrona zdrowia w skali powiatu i województwa w 2013 r.	31
Tabela 15. Udział osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w ogólnej liczbie ludności na przestrzeni lat.....	32
Tabela 16. Liczba rodzin pobierających zasiłki rodzinne na dzieci na przestrzeni lat 2010 – 2013	33
Tabela 17. Zasoby mieszkaniowe gminy Wielkie Oczy.....	34
Tabela 18. Mieszkania oddane do użytkowania w gminie Wielkie Oczy	34
Tabela 19. Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON w 2013 r.	35
Tabela 20. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON na przestrzeni ostatnich lat	35
Tabela 21. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON na przestrzeni ostatnich lat według rodzajów działalności	36
Tabela 22. Wielkość obszarów użytkowanych rolniczo w gospodarstwach rolnych	37
Tabela 23. Liczba i wielkość gospodarstw rolnych w gminie i województwie	37
Tabela 24. Struktura użytkowania gruntów w gospodarstwach rolnych w gminie, powiecie	38
Tabela 25. Szacunkowa powierzchnia zasiewów w gminie i województwie	39
Tabela 26. Wskaźniki charakteryzujące sieć wodociągową	40
Tabela 27. Wskaźniki charakteryzujące sieć gazową.....	40
Tabela 28. Wskaźniki charakteryzujące sieć kanalizacyjną	41

Tabela 29. Rozwój sieci kanalizacyjnej w województwie podkarpackim 41

Spis wykresów

Wykres 1. Powierzchnia sołectw w gminie Wielkie Oczy	9
Wykres 2. Liczba mieszkańców w gminie Wielkie Oczy	9
Wykres 3. Lesistość gminy Wielkie Oczy w %.....	11
Wykres 4. Ludność gminy Wielkie Oczy w skali powiatu lubaczowskiego i województwa podkarpackiego	22
Wykres 5. Wykres ludności gminy Wielkie Oczy na przestrzeni kilku lat	23
Wykres 6. Struktura ekonomiczna ludności	24
Wykres 7. Procentowe przedstawienie pracujących kobiet i mężczyzn	26
Wykres 8. Podmioty gospodarcze według rodzajów działalności w 2013 r.	27
Wykres 9. Absolwenci szkół ponadgimnazjalnych w powiecie lubaczowskim według typów szkół z roku szkolnego 2012/2013	29
Wykres 10. Liczba ludności na jedną aptekę ogólnodostępną.....	32
Wykres 11. Udział osób korzystających z pomocy społecznej w ludności ogółem	33
Wykres 12. Liczba rodzin z gminy Wielkie Oczy pobierających zasiłki rodzinne na przestrzeni ostatnich lat.....	33
Wykres 13. Poziom podmiotów gospodarki na przestrzeni ostatnich lat.....	36
Wykres 14. Wielkość gospodarstw rolnych w gminie Wielkie Oczy	38
Wykres 15. Udział wybranych rodzajów upraw w ogólnej powierzchni użytków rolnych	39

Spis fotografii

Fotografia 1 - Kościół w Wielkich Oczach	13
Fotografia 2 - Budynek synagogi w Wielkich Oczach	14
Fotografia 3 - Cerkiew grekokatolicka w Wielkich Oczach.....	14
Fotografia 4 - Dawny dwór obronny w Wielkich Oczach	15
Fotografia 5 - Cerkiew w Kobylnicy Wołoskiej	16
Fotografia 6 - Kościół w Potoku Jaworowskim	16
Fotografia 7 - Cerkiew w Łukawcu	17
Fotografia 8 - Kościółek w Łukawcu	18
Fotografia 9 - Cerkiew w Bihalach.....	18
Fotografia 10 - Dzwonnica przy cerki w Bihalach.....	19
Fotografia 11 - Cerkiew w Żmijowiskach.....	20
Fotografia 12 - Cerkiew w Wólce Żmijowskiej	20
Fotografia 13 - Pięć sosen	21

Spis ilustracji

Ilustracja 1. Gmina Wielkie Oczy na tle województwa podkarpackiego	6
Ilustracja 2. Gmina Wielkie Oczy na tle powiatu lubaczowskiego	7
Ilustracja 3. Mapka gminy Wielkie Oczy	8